

СҮЛҮЙ МАНЛИБЛИК УКМЕТУ

Укметлик Гөзлер
Әжеләт Башы

Мукъаддес Китапны терджиме институты

2007

СУЛЕЙМАННЫНЪ ИКМЕТИ:

ИКМЕТЛИ СЕЪЗЛЕР

ДЖЕМААТ БАШЫ

Мукъаддес Китапны терджиме институты ве Мукъаддес Китапны биринджи оларакъ терджиме эткенлер бирликте бу терджимени Акъмесджит шеэринде эттилер ве неширге азырладылар.

Терджиме эткен Э. Ш. Меметова
Муаррир проф. А. М. Меметов

Бу Китап акъкъында озъ теклифлеринъизни шу адреске ёлланъыз:

а/я 1589
Симферополь ш., 95034
Къырым, Украина

Е-mail:
ibt_inform@ibt.org.ru
terciman@crimea.com

ISBN 978-5-93943-117-0

© МУКЪАДДЕС КИТАПНЫ ТЕРДЖИМЕ ИНСТИТУТЫ, 2007

Урьметли окъуйыджылар!

Мезкюр джыйынтыкъта басылгъан китаплар — Тевратнынъ энъ «фельсефий» китапларыдыр. Олар яхшылыкъ ве яманлыкънынъ эбедий меселелери акъкъында икяе этелер (бунынънен берабер къадимий Шаркъкъа аит олгъан дюньябакъыш ве яшайышнынъ хусусиетлерини акс эттирелер).

ИКМЕТЛИ СЁЗЛЕР китабынынъ еудий ады — *Мишле*. Бу *машал* сёзюнинъ чокълукъ шекилидир. Бу сёз ялынъыз икметли сёзни дегиль де, амма афоризмни, айтымны, аталар сёзюни, кимерде исе — эгер нутугъы джанлы ве парлакъ образларынен толып-ташса, пейгъамбернинъ бутюн нутугъыны анълатмакъ мумкюн. «Ерусалимнинъ падишасы Давут огълу Сулейманнынъ икметли сёзлери» деген ибарени, догърудан-догъру земаневий манадаки муэллифликни акс эттире деп анъламагъа керекмей.

Тюрлю икметли адамларнынъ айткъан лафларындан тертип этильген джыйынтыкъ улу икмет саиби Сулейманнынъ адынен багълдыр.

Китапнынъ эсас фикири энъ башындадыр: «*Бильгининъ башы — РАББИден кьоркъмакътыр*» (1.7). Бу сёзлерден сонъ, баба огълуна берген насиатлар келелер: икметни къыдырмагъа чагъырув, гунахкяр ве залымларнен бераберликте олмакътан сакъындырув.

Яшайыш огютлери икметнинъ макътавынен ян-янаша келелер. Икметнинъ озю исе, адамларнен озъ бильгиси, ферасетлиги ве келеджекни коръмек къабилиетинен пайлашкъан

къадын образында келе. Икмет кумюш, алтын ве дегерли ташлардан паалыдыр, падишаларгъа укюм этмек, къадыларгъа акъикъятны тиклемеге ярдым эткен де одыр.

Рабби икметни учурымдан, сув, топракъ ве денъизден эвель яраткъандыр. Рабби дюньяны яраткъанда, икмет онынъ янында эди, «Онынъ огюнде токътамай шенълене эди», «онынъ къуванчы да инсан огъуларынен берабер эди». Икметнен сёйлешюв — зияфеттир, о, мында эписи адамлары теклиф эте (9.1-12). Бу зияфетке ахмакълыкъ зияфети къарама-къаршы къоюлгъандыр — яни эп анавы биревнинъ кезген апайынынъ зияфетидир (9.13-18).

Китапнынъ даа бир къысмы — бу «Сулейманнынъ сёзлеридир» (10.1 — 22.16) басирет, алчакъгонъюллик ве намуслыкъ акъкъында олгъан къыскъа эки сатырлы афоризмлернинъ джыйынтыгъыдыр.

Китап яхшы апайгъа багъышлангъан йырнен бите (31.10-31). Бу йыр бутюн китап бою эсас фикир олып кельген яхшы апайнынъ яман апайгъа къарама-къаршы къоюлмасыны екюнлей.

ИКМЕТЛИ СЁЗЛЕР китабында икметли ве инсафлы адамлар даима онъаджакълары, залым ве гунахкярлар исе гъайып оладжакълары акъкъында текрар-текрар айтыла.

ДЖЕМААТ БАШЫ китабынынъ еудий ады — *Кохелет*. Бу, муэллиф озь-озюни адландыргъан сёз Тевратта бир даа расткельмей. О, *кахал (джемаат топлашувы)* деген еудий сёзюнден келип чыккъан ве, адет узьре, «джемаат топлашувында айткъан адам» манасыны анълата.

Джемаат Башынынъ эсас дуйгъусы — дюньяда олгъан бутюн шейлерден козю къайткъаны, чюнки дюньядаки эр бир шей — бошуна. Муэллиф озюни Давут огълу ве Ерусас-

лимнинъ падишасы деп таныта, чюнки бизге бу дюньягъа падиша, икмет сайби ве инанылмайджакъ къадар зенгин адамнынъ козьлеринен бакъмакъ, яни бу джеэттен де дюньядаки эр бир шей бошуна олгъанында бизлерни къандырмакъ ичюн, тевсие этиле.

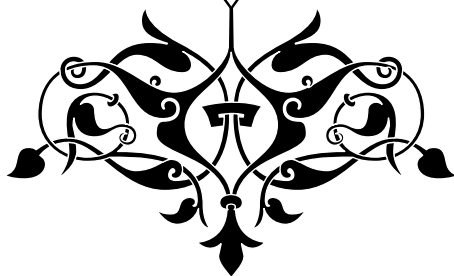
Джемаат Башынынъ сёзюне коре, адамгъа не зенгинликтен, не де икметли олгъанындан бир файда ёкъ, бахт келирли-кетерли, эр кеснинъ сонъу бир, адамнынъ да айван огюнде бир арткъачлыгъы ёкъ. Лякин Джемаат Башы китапны бойле сёзлернен екюнлей: *«Алладан къоркъ ве эмирлерини тут. Будыр адамнынъ боюн-борджу. Чюнки яхшымы-яманмы, эр бир сырлы ишни, эр бир япылгъан шейни Алла укюм этер»* (12.13-14).

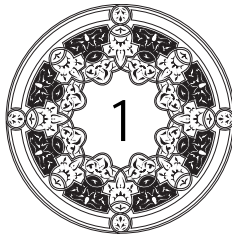
Джан-юректен сизге хош ве файдалы окъумакъны тилеймиз.

Урьмет иле,

Мукъаддес Китапны терджиме институтынынъ ишдешилери.

Ukulele
G zler

¹ Исраиль падишасы, Давут огълу Сулейманнынъ икметли сёзлери:

² Бу икметли сёзлер — икметнинъ ве огютнинъ манасына етмеге

ве акъыллы лафларны анъламагъа,

³ акъыл-ферасет, инсафлыкъ, адалетлик ве догърулыкъ акъкъында огютлерни алмагъа истеген адамлар ичюн.

⁴ Саде адамгъа олар зекяны, яш огълангъа — бильги ве ферасетни берирлер.

⁵ Оларны эшитип, икметли адам бильгилерини арттырыр ве акъыллы адам яхшы насиатлар тапар.

⁶ Сонъ о, икметли сёзни ве кинаели икяени, акъыл саиплерининъ лафларыны ве оларнынъ тапмаджаларыны анълар.

⁷ Бильгининъ башы — РАББИден къоркъмакътыр, огютни ве икметни бир шей ерине коръмеген адам — ахмакътыр.

⁸ Динъле, огълум, бабанънынъ огютини ве ананънынъ эмирини ташлама,

⁹ чюнки олар башынъа — гузель тадж, бойнунъа да — ильвандыр.

СУЛЕЙМАННЫНЪ ИКМЕТИ

- 10 Огълум, эгер гуналы адамлар сени яманлыкъ
япмагъа къандырсалар, разы олма.
- 11 Эгер олар санъа: «Юр бизнен,
тузакъта сакъланып,
къабаатсыз адамны бир манасы олмайып
беклермиз, ольдюримиз оны.
- 12 О бир дюнья — тири алда адамларны,
мезар — бутюн алда онъа тюшкенлерни киби,
бойле де биз оларны тири ютармыз.
- 13 Чешит-тюрлю къыйметли мал-мульк алып,
эвлеримизни гъаниметке толдурып-ташырармыз.
- 14 Бизнен берабер джереп чекерсинъ,
эпимизиниъ пара кисеси бир оладжакъ», — деселер,
- 15 огълум, оларнен берабер ёлгъа чыкъма,
оларнынъ ёлуна аягъынъ басмасын,
- 16 чюнки оларнынъ аякълары яманлыкъкъа чапалар,
олар къан тѣкмеге ашыкъбалар.
- 17 Къушларнынъ козю огюнде тузакъны къоймакъ
бошунадыр,
- 18 олар исе озълерининъ къаныны тѣкмек ичюн
тузакъ япалар,
сакъланып, джанларыны гъайып этелер.
- 19 Адалетсиз къазанчкъа къызгъан эр кимнинъ
сонъу бойледир:
бу къазанч, онъа саип олгъан адамларнынъ
джаныны ала.
- 20 Икмет сокъакъларда къычыра,
мейданларда сесини котере,
- 21 топлашувларынынъ баш ерлеринде чагъыра,

ИКМЕТАИ СЁЗЛЕР

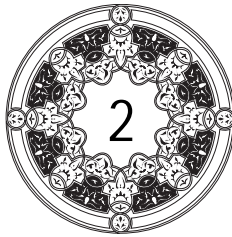
шеэрлернинъ араба къапусында
бойле сёзлерини айта:

- 22 «Эй, саде адамлар, саделикни не вакъыткъадже
севеджексинъыз?»
Мыскъылджылар не вакъыткъадже
мыскъылламакътан кейф чатаджакълар?
Акъылсызларнынъ не вакъыткъадже
бильгини корьмеге козьлери олмайджакъ?»
- 23 Меним опыкеме къулакъ асынъыз,
сонъ мен сизге озь рухумны тёкеджегим,
сёзлеримни айтаджагъым.
- 24 Мен чагъырдым — сиз эшитмединъыз,
къолумны узаттым —
абайлагъан адам олмады.
- 25 Эписи насиатларымдан ред эттинъыз,
опькелеримни де къабул этмединъыз.
- 26 Онынъ ичюн мен де сизинъ белянъыз устюнден
кулерим,
сизни дешет баскъанда, мен де сизни
мыскъылларым.
- 27 Сизни дешет фуртуна киби баскъанда
ве беля къасыргъа киби сарып алгъанда,
къайгъы ве сыкъынты тюбюнде
къалгъанынъызда, къуванырым.
- 28 О заман мени чагъыраджакълар,
лякин мен эшитмейджегим,
саба-танъдан мени къыдыраджакълар,
лякин тапалмайджакълар.
- 29 Олар бильгиден нефрет эттилер

СУЛЕЙМАННЫНЪ ИКМЕТИ

- ве РАББИден кьоркьуны озьлерине
сайлап алмадылар,
- 30 Олар насиатымны кьабул этмедилер,
опькелеримни де аякъ асты эттилер.
- 31 Онынъ ичюн туткъан ёлларындан мейвасыны
ашайджакълар,
озь тюшонджелеринден тояджакълар,
- 32 чюнки саделернинъ инатлыгъы
озьлерини гъайып этеджек,
акъылсызларнынъ гъамсызлыгъы да
озьлерининъ башына етеджек.
- 33 Мени динълеген адам исе,
яманлыкътан кьоркьмайып,
раат ве тынч яшайджакъ».

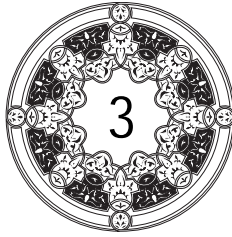

- ¹ Огълум, эгер айткѡанларымны кѡабул этип,
эмирлеримни акѡылынѡда тутсанѡ,
² икметке кѡулакѡ асып,
юрегинѡни анѡлайыш тарафкѡа чевирсенѡ,
³ акѡылны чагѡырып,
анѡлайышкѡа ынтылсанѡ,
⁴ кумюш пара киби оны кѡыдырсанѡ,
сакѡлангѡан хазине киби оны тапмагѡа
тырышсанѡ,
⁵ о заман РАББИ кѡоркѡусыны анѡлап,
Алла акѡкѡында бильгини тапарсынѡ.
⁶ Чюнки РАББИ икметни бере,
бильгинен анѡлайыш да Онынѡ агѡзындан
чыкѡалар.
⁷ Догѡру адамлар ичюн — Онда енѡиш бар,
кѡусурсыз яшагѡанлар ичюн — кѡалкѡан.
⁸ О, адалет ёлуны кѡорчалай,
садыкѡ олгѡанларнынѡ ёлларыны сакѡлай.
⁹ О заман сен инсафлыкѡ, адалет, догѡрулыкѡ,
эр бир яхшылыкѡнынѡ ёлуны анѡларсынѡ,
¹⁰ чюнки юрегинѡе икмет киреджек,
джанынѡ ичюн бильги гузель оладжакѡ.
¹¹ Ферасет сени сакѡлайджакѡ,
акѡыл сени кѡорчалайджакѡ.

СУЛЕЙМАННЫҢ ИКМЕТИ

- 12 Олар сени яман ёлдан,
ялан сёзлер айтқан адамдан кўуртараджакъ,
13 кўаранлыкъ ёлдан юрмек ичюн
догъру ёлны ташлагъан адамлардан,
14 яманлыкъ япып кўувангъан,
яман кувюрликтен кейф чатқан адамлардан,
15 кўыйыш ёлларда юрген,
ёлларыны шашыргъан адамлардан
кўорчалайджакъ.
- 16 Олар да сени башкўасынынъ апайындан,
эвли олгъан, сёзлерини татлы-татлы айтқан
кўадындан,
17 яшлыгъынынъ омюр-кўардашыны ташлагъан,
озъ Алласынынъ васиетини унутқан апайдан
кўуртараджакълар.
- 18 Онынъ эви — олюм кўапкўаныдыр,
юрген ёлу да — олюлернинъ дюньясына
алып баргъан ёлдыр.
- 19 Онъа кирген эр ким арткўа кўайтмайджакъ,
яшайышкўа алып баргъан ёлгўа иришип
оламайджакъ.
- 20 Бунынъ ичюн яхшы адамларнынъ ёлундан юр,
инсафлыларнынъ ёлларыны тут.
- 21 Догъру адамлар — ер юзюнде яшайджакъ,
кўусурсызлар — онынъ устюнде кўаладжакълар.
- 22 Ярамазлар исе ер юзюнден ред этиледжекъ,
кўара юрекли олгъанлар ондан кўырыладжакълар.

- ¹ Огълум, огреткенлеримни унутма,
эмирлеримни юрегинъде сакъла,
² чюнки олар омрюнънинъ кунълерини
ве йылларыны узатаджакълар,
санъа муаббетлик кетиреджеклер.
- ³ Мерамет ве садъкълыкъ сени къалдырмасын:
оларны бойнунъа сар,
пиляки таш устуне киби юрегинънинъ устуне яз.
⁴ Сонъ Алланынъ ве адамларнынъ козьлери огюнде
санъа хайыр ве акъыл-ферасет оладжакълар.
- ⁵ РАББИге джан-юректен ишан,
озъ акъылынъа таянма.
⁶ Эписи ёлларындa РАББИни бильмеге тырыш,
ве О, сенинъ ёлларынынъ догъру япаджакъ.
- ⁷ Озюнъни икметли сайма,
амма РАББИден къоркъ
ве яманлыкътан узакъ тур.
⁸ Бу, беденинъе — сагълыкъ,
кемиклеринъе де — къувет омур.
- ⁹ Мал-мулькюнден ве эр бир ишинънинъ
биринджи берекетинъден РАББИге пай айырып,
Оны урьмет эт.

СУЛЕЙМАННЫНЪ ИКМЕТИ

- 10 Сонъ анбарларынъны мал басар,
фычыларынъ да яш шарапнен толып ташар.
- 11 Огълум, РАББИнинъ огютини ред этме
ве опыкесинден нефретленме,
12 чюнки баба севимли огълуны
джезалагъаны киби,
РАББИ де кимни севе, оны да джезалай.
- 13 Икметке иришкен адам,
анълайышкъа саип олгъан адам не бахтлыдыр!
14 Чюнки оны къазангъаны кумюш къазангъанындан
яхшыдыр,
онынъ келири алтындан олгъан келирден
берекетлидир,
15 о, дегерли ташлардан паалыдыр,
бутюн истегенлеринъден ич бир шей
онъа тенъ олмаз.
- 16 Онынъ онъ къолунда — узакъ омюр,
сол къолунда исе — байлыкъ ве шурет.
17 Онынъ ёллары — гузель ёллардыр,
ве эписи ёлчыкълары — муаббетликтир.
- 18 Икметни тапып алгъан адам ичюн,
о — омюр терегидир,
оны къатты туткъан — бахтлыдыр!
- 19 РАББИ ернинъ темелини икметнен къойды,
усталыкънен коклерни ерлештирди.
20 Онынъ бильгиси теренликлер яра
ве бурутлардан чыкъ тюшюре.

ИКМЕТЛИ СЁЗЛЕР

- 21 Отълум, буны козь огюнден къачырма,
идракъ ве ферасетинъни даима сакъла.
- 22 Олар джанынъ ичюн — омюр,
бойнунъ ичюн — хайырлы илван олур.
- 23 О вакъыт ёлунъ хавфсыз олур,
аягъынъ да абынмаз.
- 24 Юкъламагъа къркъусыз ятарсынъ,
юкълап къалгъанынъдан сонъ да
юкъунъ татлы олур.
- 25 Апансыз белядан
ве ярамайларгъа кельген къазадан къркъма,
- 26 чюнки РАББИ сенинъ ишанчынъ оладжакъ,
аягъынъны къапкъандан О сакълайджакъ.
- 27 Элинъден кельсе,
адамнынъ акъкъыны бермектен къачынма.
- 28 Янынъда олып да, башкъа адамгъа:
«Кет, ярын келирсинъ, о вакъыт беририм», —
деме.
- 29 Сенден хавф беклемеген къомшугъа къраршы
бир яманлыкъ япмагъа тюшонме.
- 30 Санъа яманлыкъ этмеген адамнен
бош ерде къавгъа этме.
- 31 Зорбалыкъ эткен адамы пахыллама,
онынъ ёлларындан ич бирини сайлама,
- 32 чюнки РАББИ къара юрекли адамдан
нефретлене,
догъру адамларгъа исе О ишана.

СУЛЕЙМАННЫНЪ ИКМЕТИ

- ³³ Гунахкярнынъ эвини РАББИ къаргъай,
инсафлы адамларнынъ эвини исе багъышлай!
- ³⁴ Мыскъылджыларны О мыскъыллайджакъ,
алчакъгонъюллилерге исе хайыр береджек.
- ³⁵ Икмет саиплери мирас оларакъ
шурет аладжакълар,
акъылсызлар исе — масхаралыкъ.

- ¹ Балалар, бабанъызнынъ огютини динъленъыз,
акъыллы олмакъ ичюн, къулакъ асынъыз,
² чюнки сизге яхшы акъыл огретем.
Огреткенлеримни унутманъыз.
³ Мен бабамнынъ севимли огълу эдим,
анамнынъ бирден-бир баласы.
⁴ Бабам мени огретип, манъа бойле айта эди:
«Айткъанларымны юрегинъе къой,
эмирлеримни тутып яша.
⁵ Икметке саип ол, акъылгъа малик ол!
Айткъанларымны унутма,
олардан четке чекильме.
⁶ Икметни къалдырма — о сени къорчалайджакъ,
оны сев — о сени сакълайджакъ.
⁷ Башы — икмет! Икметке саип ол!
Бутюн мал-мулькюнънинъ устюнден
акъылгъа саип ол!
⁸ Оны баш устюнде тут — о да сени юксельтеджек,
онъа япышсанъ — о сени шуретлейджек.
⁹ О, башынъа хайырылы чембер къояджакъ,
аджайип таджны санъа кийдиреджек».
¹⁰ Динъле, огълум, ве айткъанларымны къабул эт,
сонъ омрюнънинъ йыллары узаныр.
¹¹ Мен санъа икмет ёлуны косътеририм,
догъру ёлларнен алып кетерим.

СУЛЕЙМАННЫҢ ИКМЕТИ

- 12 Ёлдан кеткенде, аякъларынъа ич бир шей
кедер этмейджек,
чапкъанда, абынмазсынъ.
- 13 Огютни къатты тут, оны ййберме,
сакъла оны, о — сенинъ яшайышынъ.
- 14 Ярамайларнынъ ёлуна аякъ басма,
яманларнынъ ёлундан да юрме.
- 15 О ёлны ташла, ондан кетме,
ондан четке чекиль, янындан кеч.
- 16 Чюнки яман адамлар яманлыкъ япмагъандже
юкълап оламайлар,
биревни ёлдан урмагъандже,
оларнынъ козюне юкъу кирмей.
- 17 Олар отъмек ерине яманлыкъ ашайлар,
шарап ерине — зорбалыкъ ичелер.
- 18 Инсафлы адамларнынъ ёлу —
нур сачкъан ярыкъ киби,
уйле маали келеята —
о эп парлакъ ола.
- 19 Ярамайларнынъ ёлу исе —
зифт къаранлыкъ киби,
олар неге сюрюнеджеклерини бильмейлер.
- 20 Огълум, сёзлериме дикъкъат эт,
айткъанларыма къулакъ ас.
- 21 Акъылынъдан чыкъмасын олар,
юрегинъде сакъла сен оларны.
- 22 Чюнки оларны тапкъан адам ичюн
олар — яшайыш,

ИКМЕТЛИ СЁЗЛЕР

- бутюн бедени ичюн — шифадыр.
- 23 Эр шейден зияде юрегинъе мукъайт ол,
чюнки яшайыш чокъракълары ондандыр.
- 24 Агъзынъдан ялан сёзлер чыкъмасын,
айнеджиликни узакъ ташла.
- 25 Козьлеринъ дос-догъру бакъсын,
бакъышынъ да огге догърулсын.
- 26 Кетеджек ёлунъны яхшы этип тюшюн,
сонъ эписи ёлларынъ онъундан келир.
- 27 Сагъгъа-солгъа урулма,
аягъынъны яман ёлдан узакъ тут.

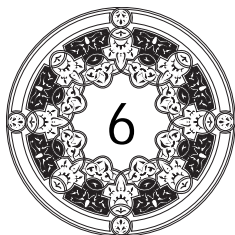

- ¹ Огълум, икметиме дикъкъат эт,
фикириме къулакъ ас.
- ² Сонъ сен ферасетни сакълап къалырсынъ,
дудакъларынъ да — бильгини сакълар.
- ³ Башкъасынынъ апайынынъ агъзындан бал тамлай,
онынъ лафы да — эльвадан татлы.
- ⁴ Онынъ сонъу исе о, юшан оту киби аджджы,
эки агъызылы къылыч киби кескин.
- ⁵ Аякълары олюмге алып баралар,
табанлары о бир дюньягъа догъру кетелер.
- ⁶ Яшайыш ёлуны о ич тюшюнмей,
ёллары насыл саллангъаныны о озю бильмей.
- ⁷ Балаларым, мени динъленъиз!
Айткъанларымны ред этменъиз!
- ⁸ Шу апайдан узакъ тур,
эвининъ къапусына якъын барма!
- ⁹ Ёкъса, сагълыгъынъны башкъасына берип,
йылларынъны да шефкъатсыз адамларгъа
масраф этерсинъ,
- ¹⁰ кучюнъден ят адамлар такъатланырлар,
япкъанларынъ да — башкъасынынъ
эви ичюн олур.
- ¹¹ Омрюнънинъ сонъки кунълеринде исе,
беденинъ азып-тозып, ингильдемеге
башларсынъ:

ИКМЕТЛИ СЁЗЛЕР

- 12 «Ах, не ичюн огютни кореджек козюм олмады?
Юрегим де не ичюн опыкелерни бир шей ерине
корьмеди?»
- 13 Оджаларымнынъ сёзлерини динълемедим,
мени огреткенлернинъ айткъанларына да къулакъ
асмадым!
- 14 Джемаат ве топлашувнынъ козю огюнде
аз къалдым, масхара олмагъа!»
- 15 Сувны озь хавузынъдан,
озь къуюнъдан ич.
- 16 Сувларынъны сокъакълар бою,
сув акъымларынъны мейданларда акъызма.
- 17 Олар тек сенинъ олсунлар,
башкъаларынен пайлашма.
- 18 Чешменъ берекетли олсун,
яшлыгъынъда эвленген апайынънен бахтлы ол.
- 19 Севимли ала кийик, назик бир къараджа о —
кокюслери даима сени мемнюн этсин,
онъа олгъан севгинъден эр вакъыт зевкъ ал.
- 20 Огълум, санъа башкъасынынъ апайынен
кейф чатмагъа,
бирев апайынынъ белине сарылмагъа не керек?»
- 21 Адамнынъ ёллары — РАББИнинъ козю огюндедир,
эр баскъан адымны О биле.
- 22 Ярамайны озь яманлыкълары сарып аладжакъ,
озь гуналарынынъ къапкъаны
оны тутып багълайджакъ.
- 23 Огют эксиклиги оны гъайып этер,
буюк акъылсызлыгъы оны ёлдан урар.

- ¹ Огълум! Эгер сен башкъя адам ичюн кефиль олсанъ,
ябанджы адам ичюн «Келиштик!» деген олсанъ,
- ² озъ агъзынъдан чыккъъан лафларынъ
къапкъангъя тюшюрди сени,
озъ айткъанларынъ сени якъалады.
- ³ Башкъя адамнынъ къолуна тюштинъ сен, огълум!
Озюнъни къуртармакъ ичюн, буны яп:
бар да, о адамнынъ аякъларына сарылып,
онъя ялвар.
- ⁴ Козюнъе юкъя кирмесин,
козъ къапакъларынъ агъырлашмасын.
- ⁵ Авджынынъ элинден джейран киби,
къушчунынъ къолундан къуш киби
озюнъни къуртар.
- ⁶ Эй, дембель, бар да, къырмыскъягъя бакъ,
онынъ ёлларыны корип, икметли ол.
- ⁷ Онынъ не башлыгъы, не незаретчиси,
не де укюмдары бар.
- ⁸ Лякин о, ашыны язда азырлап къоя,
ашлыкъны оракъ вакътында топлай.
- ⁹ Эй, дембель! Сен не вакъыткъадже ятаджакъсынъ?
Юкъяунъдан не заман уянаджакъсынъ?
- ¹⁰ Азачыкъ юкъласанъ, бир дирем юкъяусырасанъ,
бираз да къол къавуштырып ятсанъ, —

ИКМЕТЛИ СЁЗЛЕР

- 11 санъа быралкъы киби ёкълукъ,
сиялы айдуз киби — ёкъсуллыкъ келир.
- 12 Ярамай адам — бея кетирген,
ялан айткъан адамдыр.
- 13 О козюни къыпа, аякъларынен бельгилей,
пармакъларынен ишаретлер япа.
- 14 Онынъ юрегинде хаинлик яшай,
о эр вакъыт яманлыкъны тюшюне,
къавгъа чыкъара.
- 15 Бунынъ ичюн бея онъа апансыздан келир,
оны бирден къырып ёкъ этер, —
арткъа ёлу олмаз.
- 16 РАББИ алты шейден нефрет эте,
еди шей Онынъ козюнде пистир:
- 17 гъурурлы бакъыш, ялан айткъан тиль,
къабаатсыз къанны тёккен къоллар,
- 18 къара фикир эткен юрек,
яманлыкъкъа тез чапкъан аякълар,
- 19 ялан айткъан яланджы шаат
ве агъа-къардашларнынъ арасыны бозгъан адам.
- 20 Огълум, бабанънынъ буюргъаныны тут,
ананънынъ огреткенини ташлама.
- 21 Оларны юрегинъе эбедиен багъла,
такъ оларны бойнунъа.
- 22 Ёлда олгъанда, олар санъа мукъайт олулар,
юкъламагъа яткъанда — къорчаларлар,
уянгъанда исе — сеннен лакъырды этерлер.

СУЛЕЙМАННЫҢ ИКМЕТИ

- 23 Чюнки эмирлер санъа — лампат,
огретювлер — ярыкъ,
ве опыкели огют — яшайышкъа ёл.
- 24 Олар сени яман къадындан,
башкъасынынъ апайынынъ татлы тилинден
къорчалайджакъ.
- 25 Бойле апайларнынъ дюльберлиги сени ёлдан
урмасын,
бакъышлары сени тутмасынлар,
- 26 чюнки ороспу апайнынъ фияты —
бир тилим отъмек,
башкъасынынъ апайы исе
къыйметли джанынъны авлай.
- 27 Адам къойнуна атеш алып,
урбасыны якъмазмы?
- 28 Къорлар устюнде юрип,
аякъларыны якъмазмы?
- 29 Башкъасынынъ апайынен яткъан адамъа
тамам ойле олур —
онъа токъунгъан бирев къабаатсыз къалмаз.
- 30 Ач хырсыз къурсагъыны тойдурмакъ ичюн
хырсызласа,
оны къатты укюм этмезлер,
- 31 лякин эгер оны тутсалар, еди къат төлер,
бутюн мал-мулькюни берир.
- 32 Зина эткен адам акъылдан эксик,
буны япкъан адам озь джаныны гъайып эте.
- 33 Масхаралыкъ ве котек ашар,
намуссызлыкъ — онынъ омюрбилля къысметидир.

ИКМЕТЛИ СЁЗЛЕР

- 34 Чюнки куньджюлик акъайны якъып-куйдюрир,
ахтыманыны алгъанда о, аджымаз.
- 35 Бир одемеге разы олмаз,
дюньяны бахшыш этсенъ биле,
гонълюни аламазсынъ.

- ¹ Огълум, айткъанларымны акъылынъда тут,
эмирлеримни унутма.
- ² Эмирлеримни тут ве яша,
огреткенлеримни, козь бебеги киби сакъла.
- ³ Оларны пармакъларынъа багъла,
таш устюнде киби юрегинънинъ устюне яз.
- ⁴ Икметке: «Сен — меним татамсынъ!»,
акъылгъа да: «Сой-акърабамсынъ!» — айт.
- ⁵ Олар сени башкъасынынъ апайындан,
татлы-татлы лаф эткен биревнинъ апайындан
къорчаласынлар.
- ⁶ Куньлерден бири пенджеремден тышары,
пенджере пармакълыгъындан сокъакъкъа бакътым.
- ⁷ Саде адамларнынъ, яш огъланларнынъ арасында
бир акъылдан эксик огъланны коръдим.
- ⁸⁻⁹ О огълан акъшам устю, кунь баткъанда,
гедже къаранлыгъы тюшкен вакъытта,
бир апай отургъан сокъакъ бою,
онынъ эвине тараф кете эди.
- ¹⁰ Иште, онынъ къаршысына апай чыкъты,
къара юрекли, устюнде — ороспу урбасы.
- ¹¹ Шаматаджы ве инат бу апай,
бир дакъкъа биле эвде отурып оламаз.
- ¹² Де сокъакъта, де мейданда,

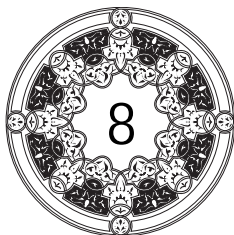
ИКМЕТЛИ СЁЗЛЕР

- эр кошеде авлап отургъан апай.
- 13 Япышып тутты, опыти огъланны,
утанмаз бетинен онъа бойле деди:
- 14 «Аманлыкъ къурбанларымны чалдым,
адагъымны мен бугунъ ерине кетирдим.
- 15 Онынъ ичюн огюнъе чыкътым,
къыдырдым сени ве таптым!
- 16 Тёшегиме дюльбер ортыюлерни,
тюрюю ренкте олгъан Мысыр басмаларыны
тёшедим.
- 17 Яткъан еримни мюр, алоэ ве тарчиннен
къокъулаттым.
- 18 Кель, сабагъадже бир-биримизни тойгъандже
севейик,
севгиден зевкъ алайыкъ.
- 19 Акъайым эвде ёкъ,
узакъ ёлгъа кетти,
- 20 акъчасы олгъан кисени де янына алды,
Ай толмагъандже эвге къайтмаз».
- 21 Чокъ назик сёзлернен оны къандырды,
татлы лафынен артындан алып кетти.
- 22 Шу дакъкъа кетти огълан онынъ пешинден.
Бойле шекильде де бугъа — бойнагъа
ве сыгъын — къапкъангъа кете,
- 23 анда атылгъан окъ джигерини ура.
Бойле де джаныны гъайып этеджегинден
хабери олмагъан,
учкъан къуш тузаккъа кете.

СУЛЕЙМАННЫҢ ИКМЕТИ

- 24 Демек, балалар, динъленъиз мени,
сёзлериме дикъкъат этинъиз:
- 25 сакъын о къадынъга юрегинъ айланмасын,
онынъ ёлларындан юрменъиз.
- 26 Чокъ адам яраланып онъга ола гъайып олдылар,
чокъ адамларны о йыкътырды.
- 27 Онынъ эви — о бир дюньягъа алып кеткен ёлдыр,
олюм эвининъ одаларына тюшкен ёлдыр.

- ¹Къычыргъан Икмет дегильми?
Сесини юксельткен Анълайыш дегильми?
- ²Ёл кенарында, байыр төпесинде,
ёллар чатышмасында тура о,
³шеэрнинъ араба къапусы янында,
кириш ери огюнде сесини юксельте:
- ⁴«Эй, акъайлар, сизге меним чагъыргъанларым,
адам союна меним сесим!
- ⁵Саде олгъанлар! Зекаялы олмагъа огренингъиз!
Акъылсызлар! Анълагъан юрекни тапынъыз!
- ⁶Динъленгъиз, чюнки муим сёзлер айтаджагъым,
догърусыны айтмакъ ичюн агъзымны ачам!
- ⁷Тилим тек керчекни айта,
дудакъларым яландан нефретлене!
- ⁸Агъзымдан чыкъкъан эр сёз догърудыр,
олар айнеджи ве ялан олмаз.
- ⁹Ап-ачыкътыр олар эписи анълагъанларгъа,
бильгини къыдыргъанлар ичюн —
догърудыр.
- ¹⁰Огреткеним кумюштен хайырлыдыр,
бильги темиз алтындан паалыдыр!
- ¹¹Чюнки икмет — къыйметли ташлардан яхшы,
истегенингъден бир шей онъа тенъ кельмез!
- ¹²Мен — Икмет, зекаянен бирликте яшайым,
бильги ве ферасетни мен таптым.

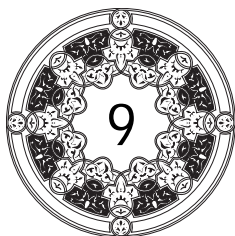
СУЛЕЙМАННЫНЪ ИКМЕТИ

- 13 РАББИден коркъмакъ —
яманлыкътан нефрет этмектир.
Гъурурдан, юксектен бакъыштан,
яман ёлдан ве ялан агъыздан нефрет этем.
- 14 Насиат ве идракъ мендедир,
мен — акъылым, менде — къудрет.
- 15 Меним ярдымымнен падишалар
падишалыкъ этелер,
укюмдарлар — адалетни къоялар.
- 16 Меним ярдымымнен башлыкълар,
мырзалар ве ер юзюндеки эписи къадылар
укюм этелер.
- 17 Мени севгенлерни мен де севем,
мени къыдыргъанлар мени тапарлар.
- 18 Байлыкъ ве шурет,
гъайып олмагъан хазине ве инсафлыкъ — мендедир.
- 19 Махсулларым алтындан, темиз алтындан яхшы,
менден келир энъ яхшы кумюштен чокъ.
- 20 Инсафлыкъ ёлундан кетем,
адалет сокъакъларындан юрем.
- 21 Бойлеликнен, мени севгенлерни
зенгинлик саиплери япам,
анбарларыны байлыккъкъа толдурам.
- 22 РАББИ мени ёлунынъ башы япты,
чокътан берли яратылгъан шейлерден
биринджи этти.
- 23 Къадимий заман башында мен пейда олдым,
дюнья яратылмаздан эвель мен еримни алдым.
- 24 Буюк теренликлер олмаздан эвель,

ИКМЕТЛИ СЁЗЛЕР

- сув чокъракълары даа олмагъан вакъытта
догъдым мен.
- 25 Дагълар тикленмезден эвель,
байырлардан эвель догъдым.
- 26 О вакъыт не ерни ве онынъ кенълигини,
не дюньянынъ биринджи тозуны япкъан эди О.
- 27 РАББИ коклерни къойгъанда, мен анда эдим.
Теренликнинъ устюнден даире чызгъанда,
- 28 тёпеде булутларны ерлештиргенде,
теренликнинъ чокъракъларыны къавийлештиргенде,
- 29 сувлары ташмасын деп,
денъизнинъ сынъырларыны тайинлегенде,
дюньянынъ темеллерини къойгъанда,
- 30 мен Онынъ янынъда мимар олдым,
эр кунъде — Онынъ къуванчы,
Онынъ огюнде эр заман зевкъ сюре эдим.
- 31 Онынъ дюньясы ичюн севинип,
адамларнынъ огъулары ичюн къуванчлы эдим.
- 32 Демек, балаларым, динъленъиз мени:
ёлларымдан баргъанлар бахтлыдыр!
- 33 Огютимни динълеп, икметли олунъыз,
оны ред этменъиз.
- 34 Мени динълеген, къапуларымнынъ огюнде
гедже-кунъдюз олгъан,
къапуларымдан ич айырылмагъан адам бахтлыдыр!
- 35 Чюнки мени тапкъан адам яшайыш тапа
ве РАББИнинъ мемнюнлигине малик ола!
- 36 Мени тапмагъан исе джанына зарар кетире:
менден нефретленгенлер эписи олюмни севелер!»

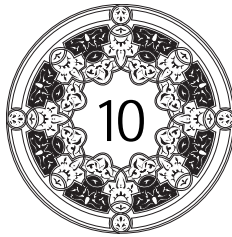

- ¹ Икмет озюне эв кѳурды,
онынъ еди дирегини тикледи,
² Айванлар сойды, кѳокѳулы шараплар азырлады,
софраны донатты.
³ Шеэрнинъ юксек ерлеринден илян этмек ичюн,
хызметчи кѳызларыны ёллады:
⁴ «Саде олгъанлар, келинъиз мангъа!»
Акѳылдан эксик олгъанларгъа исе бойле деди:
⁵ «Келинъиз, ашымдан ашангъыз,
мен азырлагъан кѳокѳулы шарапны ичингъыз.
⁶ Саде ёлларынгъызны ташлангъыз ве яшангъыз,
ангълайыш ёлундан кетингъыз.
⁷ Мыскѳылджыны огретсенъ —
башынгъа сёгюнч кѳазанырсынъ,
яман адамны опъкелесенъ —
озюнге масхаралыкъ олур.
⁸ Мыскѳылджыны опъкелеме,
ёкъса о сенден нефрет этер.
Икмет саибини опъкеле, ве о сени север.
⁹ Икметли адамгъа акѳыл огрет —
о даа икметли олур,
инсафлы адамны огрет — бильгисини арттырыр.
¹⁰ Икметнинъ башы — РАББИден кѳоркъмакътыр,
Мукъаддесни бильмек — ангълайышнынъ манасы!
¹¹ Меним ярдымымнен кунълеринъ чокъ олур,
яшайышнынъ йыллары чокълашаджакълар.

ИКМЕТЛИ СЁЗЛЕР

- 12 Икметли олсанъ —
икметинъ озюнъе хызмет этер,
мыскъылджы олсанъ —
ялынъыз сен зарарыны чекеджексинъ».
- 13 Акъылсыз къадын шаматаджыдыр,
о саде ве ич бир шей бильмей!
- 14 Эвнинъ къапусы янында,
шеэрнинъ юксек ерлеринде тахтта отура.
- 15 Кельген-кечкенлерни,
озъ ёлларынен кеткен адамларны чагъыра:
- 16 «Саде олгъанлар, келинъиз манъа!»
Акъылдан эксиклерге бойле дей:
- 17 «Хырсызлангъан сувлар татлыдыр,
сакъланып ашалгъан отъмек лезетлидир!»
- 18 Амма анда олюлернинъ олгъаныны,
о чагъыргъан адамлар о бир дюньянынъ
теренлигине огърагъаныны бильмей шу адам!

¹ Сулейманнынъ икметли сёзлери.

Икметли огълан — бабасына къуванчтыр,
акъылсыз огълан — анасына беля!

² Адалетсиз къазанылгъан байлыкътан файда ёкъ,
инсафлыкъ исе олюмден къртурара.

³ РАББИ инсафлы адамны ач къалдырмаз,
яман адамнынъ истегини исе бош чыкъарыр.

⁴ Тенбель къол адамны фукъаре эте,
амма чалышкъан къол зенгин эте.

⁵ Язда махсул джыйгъан огъул акъыл-ферасетлидир,
оракъ вакъытта юкълагъан огъул исе —
къорантасынынъ масхарасыдыр.

⁶ Яхшы бахшышлар инсафлы адамларнынъ
башына ягъа,
яман адамнынъ агъзы исе
зорбалыкъларыны гизлей.

⁷ Инсафлы адамны макътавнен хатырларлар,
яман адамнынъ ады исе гъайып олуур.

ИКМЕТЛИ СЁЗЛЕР

- ⁸ Икметли юрек эмирлерни кѳабул эте,
ахмакѳнынѳ тили исе — онынѳ башына бея.
- ⁹ Ким кѳусурсызлыкѳта юре, хавфсызлыкѳта яшай,
кѳыйыш ёлдан юргеннинѳ исе тюшюнгенлери
ачылыр.
- ¹⁰ Козѳ кѳыпкѳан адам кѳасевет кетире,
ахмакѳнынѳ тили исе — онынѳ башына бея.
- ¹¹ Инсафлы адамнынѳ агѳзы —
яшайыш чокѳрагѳыдыр,
яман адамнынѳ агѳзы исе
зорбалыкѳларыны гизлей.
- ¹² Нефрет кѳавгѳаларны кѳозгѳай,
севги исе эписи кѳабаатларны багѳышлай.
- ¹³ Акѳыллы адамнынѳ агѳзында икмет яшай,
акѳылсызнынѳ аркѳасында исе — таякѳ.
- ¹⁴ Икметли адамлар бильгини сакѳлай,
ахмакѳнынѳ тили исе башына бея кетире.
- ¹⁵ Байнынѳ малы-мулькю —
онынѳ пекитильген кѳалеси,
фукѳаренинѳ ёкѳсуллыгѳы исе — онынѳ беясы.
- ¹⁶ Инсафлы адамнынѳ чалышкѳаны яшайышкѳадыр,
яман адамнынѳ келири исе — гунагѳадыр.

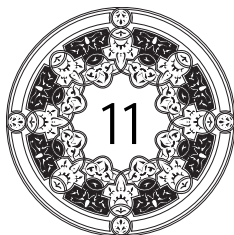
СУЛЕЙМАННЫҢ ИКМЕТИ

- 17 Огютни сакълагъан адам омюр ёлундадыр,
опъкеге къулакъ асмагъан исе ёлуны шашыра.
- 18 Яланджы тиль нефретни гизлей,
ошек ташыгъан — акъылсыздыр.
- 19 Чокъ лафнынъ сонъу — гунадыр,
акъыл-ферасетли адам исе тилини тута.
- 20 Инсафлы адамнынъ тили темиз кумюш кибидир,
яман адамнынъ юреги исе — бир капиктир.
- 21 Инсафлы адамнынъ тили чобан киби
чокъ адамны бакъа,
ахмакълар исе акъыл эксиклиги ичюн олелер.
- 22 РАББИнинъ бахшышлары бай эте,
онен берабер О, гъам бермей.
- 23 Акъылсыз адам яманлыкъ япкъанындан зевкъ ала,
анълагъан адам исе — икметтен.
- 24 Яман адамнынъ къоркъкъаны башына келир,
инсафлы адамнынъ истеги исе ерине келир.
- 25 Къасыргъа келир — яман адамны ёкъ этер,
инсафлы адамнынъ темели исе —
эр вакъыт къавийдир.

ИКМЕТЛИ СЁЗЛЕР

- 26 Тишлер ичюн — сирке киби,
козьлер ичюн — тютюн киби,
дембель де онъа иш бергенлер ичюн —
тамам ойледир.
- 27 РАББИден кьоркъмакъ —
куньлерни арттырмакъ,
яман адамларнынъ йыллари исе къыскъадыр.
- 28 Инсафлы адамларнынъ умюти — къуванчтыр,
яман адамларнынъ беклегенлери исе харап олур.
- 29 РАББИнинъ ёлу къусурсыз адам ичюн —
сыгъынувдыр,
джинаетчи ичюн исе — дешеттир.
- 30 Инсафлы адам ич бир вакъыт сарсылмаз,
яманлар исе ер юзюнде яшамаз.
- 31 Инсафлы адамнынъ тили икмет айта,
яланджы тиль исе кесилir.
- 32 Инсафлы адамнынъ дудакълары хош лаф айта,
яман адамнынъ агъзы исе — ялан.

- ¹ Ялан теразеден РАББИ нефрет эте,
догъру таштан исе разы къала.
- ² Къопайлыкъ артындан — масхаралыкъ келе,
алчакъ гонъюль иле — икмет.
- ³ Догъру адамларнынъ къусурсызлыгъы
оларгъа ёл косьтере,
къара юреклиернинъ айнеджилиги исе
башларына ете.
- ⁴ Гъазап Куню байлыкъ ярдым этмез,
инсафлыкъ исе олюмден къуртарыр.
- ⁵ Къусурсыз адамнынъ инсафлыгъы
ёлуны тегизлей,
яман адам исе яманлыгъындан
йыкъылып тюшер.
- ⁶ Догъру адамнынъ инсафлыгъы оны къуртара,
къара юрекли адамларны исе яман истеклери
къолгъа ала.
- ⁷ Яман адам олер — умюти де кесилир,
фена адамнынъ беклегенлери де гъайып олур.

ИКМЕТЛИ СЁЗЛЕР

- ⁸ Инсафлы адам белядан къртула,
онынъ ерине беля яман адамнынъ башына тюше.
- ⁹ Аллагъа инанмагъан адам озъ тилинен
башкъа адамны гъайып этер,
инсафлы адамларны исе бильги къртарыр.
- ¹⁰ Инсафлы адамнынъ ишлери
онъундан кельгенде — шеэр шенълене,
яман адам гъайып олгъанда —
адамлар къуванченен къычыра.
- ¹¹ Догъру адамларнынъ эйлиги шеэрни къура,
яман адамларнынъ лафлары оны йыкъта.
- ¹² Акъылдан эксик адам башкъа адамны ашалай,
анълагъан адам исе сусып тура.
- ¹³ Ошек ташыгъан адам
башкъасынынъ сырларыны ача,
ишанчлы адам исе сырдаш ола.
- ¹⁴ Яхшы насиат эксик олса — халкъ гъайып олур,
чокъ насиат олса исе — къртурурылыр.
- ¹⁵ Ябанджы адам ичюн кефиль олгъан адам
озюне зарар кетире,
«Келиштик!» демектен къачынгъан адам исе
эсен-аман яшар.

СУЛЕЙМАННЫНЪ ИКМЕТИ

- 16 Яхшы табиатлы апай шурет къазана,
шефкъатсызлар исе байлыкъ алалар.
- 17 Мераметли адам озюнинъ джанына файда кетире,
мераметсиз адам исе — зарар.
- 18 Яман адамнынъ къазанчы яландыр,
акъикъатны сачкъан адам исе
ишанчлы мукъяфатны джыя.
- 19 Акъикъатен, инсафлыкъ — яшайыштыр,
яманлыкъ этмеге ашыкъкъан адам исе
олюмге ашыкъа.
- 20 Къара юрекли адамлардан РАББИ нефрет эте,
ёллары къусурсыз адамлардан исе разы къала.
- 21 Керчектен, яман адам джезасыз къалмайджагъына
баш бермек мумкюн,
инсафлы адамларнынъ эвлятлары исе
сагъ къуртурылыр.
- 22 Акъыл-ферасеттен эксик апайнынъ дюльберлиги —
домуз бурнундаки алтын алкъа.
- 23 Инсафлы адамларнынъ истеклери яхшылыкънен
бите,
яман адамларнынъ умюти исе —
Алланынъ гъазабынен.

ИКМЕТЛИ СЁЗЛЕР

- 24 Джан-юректен берген джумерт адамгъа
даа чокъ бериле,
ачкозь адамгъа исе ёкъсуллыкъ келе.
- 25 Джумерт адам боллукъта яшар,
башкъасына сув ичирген адам сувсуз къалмаз.
- 26 Ашлыгъыны сакълап къойгъан адамны
халкъ къаргъай,
ашлыгъыны саткъанны исе — макътай.
- 27 Яхшылыкъкъа ынтылгъан разылыкъ къыдыра,
яман къыдыргъаннынъ башына исе
яманлыкъ тюшер.
- 28 Байлыгъына ишангъан йыкъылыр,
инсафлы адамлар исе япракъ киби ешерир.
- 29 Къорантасыны йыкъкъан адамнынъ къысмети ель
олур,
ве ахмакъ — икметли адамнынъ къулу олур.
- 30 Инсафлы адамнынъ махсулы — омюр терегидир,
икметли адам адамларнынъ юреклерини къазана.
- 31 Бу дюньяда инсафлы адам биле джезаланса,
яман адам ве гунахкяр исе
ондан бетер джезаланыр.

- ¹ Огютни севген — бильгини севе,
опькеден нефретленген — ахмакъ.
- ² Яхшы адам РАББИнинъ огюнде
разылыкъ къазана,
яман ниетлери олгъан адамны исе
РАББИ укюм этер.
- ³ Ич бир адам яманлыгъында къатты турмаз,
инсафлы адамларнынъ темеллери йыкъылмаз.
- ⁴ Яхшы апай — акъайынынъ башына таждыр,
масхаралыкъ кетирген апай исе —
кемиклеринде чюрюк киби.
- ⁵ Инсафлы адамлар адалет акъкъында тюшюне,
яман адамларнынъ насиаты исе алдата.
- ⁶ Яман адамнынъ сёзлери — олюм къапкъаныдыр,
догъруларнынъ айткъанлары исе
озьлерини олюмден къуртара.
- ⁷ Яман адам йыкъыла ве ёкъ ола,
инсафлы адамларнынъ эви исе
йыкъылмайып тура.

ИКМЕТЛИ СЁЗЛЕР

- ⁸ Адамны акъыл-ферасетине коре макътайлар,
къара юрекли адамгъа исе нефретнен бакъалар.
- ⁹ Чокъ урьмет къазанмагъан,
амма бир къулу олгъан адам
озюни бай сайып,
отъмекке мухтадж олгъан адамдан яхшыдыр.
- ¹⁰ Инсафлы адам айванларынынъ да къасеветини
чекер,
лякин яман адамнынъ мерамети биле — зулум.
- ¹¹ Топрагъыны ишлеген адамнынъ ашы бол олур,
бош шейлернинъ пешинден чапкъан адам исе
акъылдан эксик.
- ¹² Яман адам яман сачмаларынен тутмагъа истей,
инсафлы адамларнынъ тамыры исе махсул осьтюре.
- ¹³ Яман адам ялан лафларынынъ къапкъанына тюше,
инсафлы адам исе белядан къуртула.
- ¹⁴ Айткъан лафына коре адам яхшылыкъ тапа,
япкъан ишлери онъа мукъяфатнен къайта.
- ¹⁵ Ахмакънынъ ёлу озюне коре догърудыр,
насиаткъа къулакъ аскъан адам исе икметлидир.
- ¹⁶ Ахмакъ гъазабыны бирден ача,
зекиялы адам исе джаны агъыргъаныны сакълай.

СУЛЕЙМАННЫНЪ ИКМЕТИ

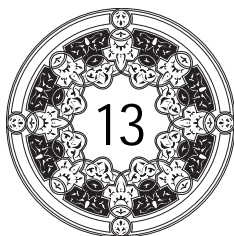
- 17 Намуслы адам догърусыны айта,
ялан шаатлыкъ эткен адам алдата.
- 18 Бошбогъазнынъ тили —
къылыч киби кескиндир,
икметли адамнынъ тили исе — дертке дерман.
- 19 Керчек сёзлернинъ омрю узакъ,
ялан лафнынъ исе — къыскъа.
- 20 Яманлыкъны тюшонген адамнынъ юреги къара,
якшылыкъ эткен адамнынъ юрегинде исе
къуванч толып-ташар.
- 21 Догъру адамгъа бир зарар олмаз,
яман адамнынъ башы исе белядан къуртулмаз.
- 22 РАББИ ялан айткъан дудакълардан нефретлене,
догърусыны айткъан адамлардан исе разы къала.
- 23 Зекаялы адам бильгисини сакълай,
акъылсызнынъ юреги исе
ахмакълыгъыны косътере.
- 24 Ишкир къол падишалыкъ этер,
тенбель къол исе салым берир.
- 25 Къасевет адамнынъ юрегини къырап,
гузель сёз исе оны къувандырыр.

ИКМЕТЛИ СЁЗЛЕР

- 26 Инсафлы адам башкъасына ёл косьтере*
яманларнынъ туткъан ёлу исе оларны адаштыра.
- 27 Тенбель къазан къайнатмаз,
ишкирнинъ къысмети къыт олмаз.
- 28 Инсафлыкъ ёлу — яшайыштыр,
ёлларында олюм ёкъ.

* 12.26 Бу джумленинъ башкъа бир терджимеси бойледир: «Инсафлы адам якъыныны анъламагъа тырыша».

- ¹ Икметли огълан бабасынынъ огютини динълей,
мыскъылджы исе опыкеге къулакъ асмай.
- ² Айткъан лафына коре адам яхшылыкъ тапа,
къара юрекли олгъанлар исе яманлыкъ этип яшай.
- ³ Тилини туткъан джаныны сакълай,
озь агъзыны кениш ачкъан исе гъайып олур.
- ⁴ Тенбельнинъ джаны мурадына етмез,
ишкирнинъ джаны исе ач къалмаз.
- ⁵ Инсафлы адам ялан лафтан нефрет эте,
яман адам исе озюни ашалап масхара эте.
- ⁶ Къусурсыз адамны ёлунда инсафлыкъ къорчалай,
гунахкярны исе яманлыкъ ёкъ эте.
- ⁷ Бири, онынъ ич бир шейи олмагъанда,
озюни бай деп тута,
башкъасы, байлыгъы буюк олгъанда,
озюни фукъаре деп тута.
- ⁸ Адамнынъ омрюни байлыкъ къорчалар,
фукъаре исе ич бир телюкели сёз эшитмез.

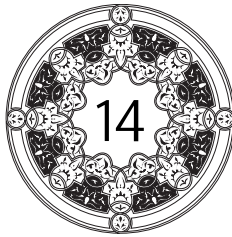
ИКМЕТЛИ СЁЗЛЕР

- ⁹ Инсафлы адамларнынъ чырагъы парлакъ яна,
яман адамларнынъ чырагъы исе сёне.
- ¹⁰ Къопайлыкътан тек къавгъа чыкъа,
акъыл танышмакътан исе — икмет.
- ¹¹ Авадан кельген байлыкъ тез азлаша,
тер тёкюлип джыйылгъан мулк исе чокълаша.
- ¹² Бошуна чыкъкъан умют — юрек азабы,
ерине кельген истек — омюр тереги.
- ¹³ Айтылгъан сёзге къулакъ асмагъан адам
озюне зарар кетире,
эмирлерден къоркъкъан исе бол къысмет алыр.
- ¹⁴ Икметли адамнынъ огреткени —
омюр чокърагъыдыр,
о, адамны олюм къапкъанындан
узакълаштыра.
- ¹⁵ Акъыл-ферасет мерамет къазана,
хиянетлик ёлу исе эляккъа алып кете.
- ¹⁶ Эр бир зекалы адам бильгинен арекет эте,
акъылсыз адам исе ахмакълыгъыны косътере.
- ¹⁷ Яман хаберджи белягъа огърай,
ишанчлы эльчининъ элинде исе шифа.

СУЛЕЙМАННЫНЪ ИКМЕТИ

- 18 Огютни терк эткен адамны
ёкъсуллыкъ ве утанч беклей,
тербиени алгъан адамгъа исе шан-шурет.
- 19 Ерине кетирильген истек джан ичюн шербет,
акъылсыз адам ичюн исе
яманлыкътан айырмагъа — бир пис шей.
- 20 Икметли адамларнен акъыл танышкъан адам
икметли олур,
акъылсызларнен иш туткъан адам исе
беягъа огърар.
- 21 Яманлыкъ гунахярнынъ пешинден кетейта,
инсафлы адамны исе яхшылыкъ къалдырмаз.
- 22 Яхшы адам торунларына къадар мирас къалдыра,
гунахярнынъ байлыгъы исе
инсафлы адамлар ичюн сакъланып тутула.
- 23 Фукъаренинъ тарласы бол-берекетли олса да,
адалетсизлик оны алып кетер.
- 24 Таякъны аджыгъан адам огълундан нефрет эте,
огълуну севген исе оны гъайретнен тербиелей.
- 25 Инсафлы адам тойып ашай,
яман адамнынъ къурсагъы исе ач къала.

- ¹ Икметли апай эвини кѳура,
Ахмакъ апай исе эвини озь кѳолунен урып йыкъа.
- ² Догъру ёлдан кеткен адам РАББИден кѳоркъа,
къыйыш ёлдан кеткен исе Ондан нефрет эте.
- ³ Ахмакънынъ агъзында гѳурур къамчысыдыр,
икметлининъ тили исе икметлини кѳорчалай.
- ⁴ Огюз олмаса, анбарлар бош къалыр,
амма берекет кучълю огюзлерден пейда олур.
- ⁵ Ишанчлы шаат ялан айтмаз,
яланджы шаат исе дюнья ялан уйдурыр.
- ⁶ Мыскъылджы икметни къыдырса да, тапалмаз,
акъыллы адам ичюн исе бильги къазанмакъ кѳолай.
- ⁷ Акъылсыз адамдан узакъ ол,
онынъ агъзында бильги тапалмазсынъ.
- ⁸ Зекаялы адамнынъ икмети —
ёлуны анъламакътыр,
акъылсызларнынъ ахмакълыгъы исе —
алданмакътыр.

СУЛЕЙМАННЫНЪ ИКМЕТИ

- ⁹ Ахмакълар гунанынъ устюнден кулелер,
РАББИнинъ разылыгъы исе —
догъру адамларнен.
- ¹⁰ Адамнынъ гъамыны тек юреги билир,
озъ къуванчыны да башкъасынен больмез.
- ¹¹ Яман адамларнынъ эви харап олур,
догъру адамларнынъ чадыры исе боллукъкъа толур.
- ¹² Базы ёл адамгъа догъру киби корюне,
амма онынъ сонъу — олюмдир.
- ¹³ Шакъылдап кульгенде биле
юрек сызламакъ мумкюн,
ве къуванчтан сонъ гъам кельмек мумкюн.
- ¹⁴ Ярамаз адам — туткъан ёлундан,
яхшы адам да — озъ ёлундан тояр.
- ¹⁵ Саде адам эр бир сёзге инаныр,
зекалы адам исе эр аткъан адымына мукъайт олур.
- ¹⁶ Икметли адам мукъайт олып,
яманлыкътан узакъ турар,
акъылсыз исе гъафлетсиз алда хоразланыр.
- ¹⁷ Тез ачувлангъан адам ахмакълыкъ япмакъ мумкюн,
лякин яман ниетлери олгъан адамдан
эр кес нефрет эте.

ИКМЕТЛИ СЁЗЛЕР

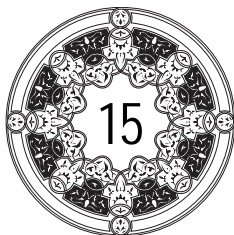
- 18 Саде адамларнынъ мирасы — ахмакълыкътыр,
зекалы адамларнынъ таджы исе — бильгидир.
- 19 Ярамай адамлар — яхшы адамларнынъ огюнде,
яман адамлар — инсафлы адамларнынъ араба
къапусы огюнде баш эгерлер.
- 20 Фукъареден досту биле нефрет эте,
бай адамны исе чокъ адам севе.
- 21 Башкъа адамны ашалагъан гуна къазаныр,
фукъареге мераметли олгъан исе бахтлы олур.
- 22 Яманлыкъ япмагъа тюшонген адам ёлдан урулыр,
амма яхшылыкъ япмагъа тюшонген адамнен
мерамет ве садъкълыкъ олур.
- 23 Эр бир агъыр иш келир кетире,
амма бошбогъазлыкъ — тек ёкъсуллыкъны!
- 24 Икметлилернинъ таджы — оларнынъ байлыгъы,
амма акъылсызларнынъ ахмакълыгъы —
тек ахмакълыкъ!
- 25 Ишанчлы шаат джан къуртара,
яланджы шаат исе хиянетлик эте.
- 26 РАББИден къоркъу — акъикъий къорчалавдыр,
Озюнинъ балаларына О —
яхшы къоралангъан ердир.

СУЛЕЙМАННЫНЪ ИКМЕТИ

- 27 РАББИден кьоркьу — омюр чокьрагьыдыр,
о, адамны олюм кьапкьанларындан кьуртара.
- 28 Халкьнынъ чокьлугьы — падишанынъ шуретидир,
халкьы ёкь олса эгер, укюмдаргьа белядыр.
- 29 Чокь сабырлы адам чокь анълагьандыр,
тез ачувлангьан исе ахмакьлыгьыны косьтере.
- 30 Джан раатлыгьы — беден сагьтыгьыдыр,
пахыллыкь исе — кемиклернинъ чюрюклигидир.
- 31 Фукьарени кьыйнагьан адам
Яратыджыгьа кьаршы чыкьта,
Алланы севип-сайгьан исе ёкьсулгьа кьол узата.
- 32 Яман адамнынъ башына озь яманлыгьы тюшер,
инсафлы адамнынъ исе ольгенде биле
сыгьынаджакь ери бар.
- 33 Икмет анълагьан адамнынъ юрегинде яшай,
акьылсызларнынъ арасында биле оны билелер.
- 34 Инсафлыкь миллетни юксельте,
гуналар исе оны масхара эте.
- 35 Акьыл-ферасетли кьулунен
падишанынъ разылыгьы,
масхаралыкь япкьан кьулгьа исе — онынъ гьазабы.

- ¹ Йымшакъ джевап гъзапны ятыштырыр,
акъаретли сёз исе ачув къозгъар.
- ² Икметли адамнынъ тили бильги айтар,
акъылсызнынъ агъзындан исе
тек ахмакълыкъ чыкъар.
- ³ РАББИнинъ козю эр бир ерни корер,
эм яхшы, эм яман адамны.
- ⁴ Юваш тиль — омюр береги,
алдатыджы сёз — рухнынъ элягы.
- ⁵ Ахмакъ бабасынынъ огютини урьмет этмез,
опъкеге къулакъ аскъан исе зекалы олур.
- ⁶ Инсафлы адамнынъ эвинде буюк байлыкъ,
яман адамнынъ келири исе бея кетире.
- ⁷ Икметлининъ тили бильги даркъатар,
акъылсызлар исе ойле япмаз.
- ⁸ Яман адамларнынъ кърбанындан
РАББИ нефретленир,
догъру адамларнынъ дуасындан исе разы къалыр.

СУЛЕЙМАННЫНЪ ИКМЕТИ

- 9 Яман адамнынъ ёлундан РАББИ нефретленир,
инсафлыкъ ёлуны туткъан адамны исе север.
- 10 Ёлны къалдыргъангъа —
къатты джеза,
опъкеден нефрет эткен олер.
- 11 О бир дюнья ве эляк дияры —
РАББИнинъ огюнде ачыкъ,
адамнынъ юреги Онынъ ичюн сыр олурмы?
- 12 Мыскъылджы оны опъкеlegenлерни севмей,
икметли адамларгъа о бармаз.
- 13 Юрек къуванчы адамнынъ бетини ачар,
юрек дерди исе рух сёндюрер.
- 14 Акъыллы юрек бильги къыдырар,
акъылсыз исе ахмакълыкънен бесленер.
- 15 Заваллынынъ эр куню —
гъам-къасевет,
бахтлыда исе эр заман той-зияфет.
- 16 Факъыр олып да, РАББИден къоркъмакъ,
бай олып да, къайгъы-къасевет ичине
яшамакътан яхшыдыр.
- 17 Севги толу емиш ашы,
нефрет толу семиз бузав этинден яхшыдыр.

ИКМЕТЛИ СЁЗЛЕР

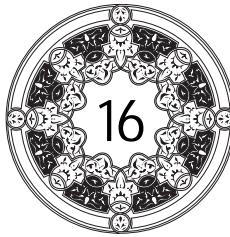
- 18 Тез ачулангъан адам ара бозар,
сабырлы исе къавгъаны ятыштырыр.
- 19 Тенбельнинъ ёлу тикен толудыр,
догъру адамнынъ ёлу исе кениш ве тер-тегиздир.
- 20 Икметли огълан бабасыны къувандырыр,
акъылсыз огълан исе анасыны саймаз.
- 21 Акъылдан эксик адам ахмакълыгъына къуваныр,
анълагъан адам исе догъру ёлдан кетер.
- 22 Адам акъыл танышмаса — иши фена чыкъар,
акъыл огреткенлерге къулакъ асса эгер —
мурадына етер.
- 23 Джевап берип олгъан адам къуваныр,
вакътында айтылгъан сёз пек гузельдир.
- 24 Омюр ёлу акъыл-ферасетли адамны
юкъарыгъа алып кете
ве о бир дюньядан узакълаштыра.
- 25 РАББИ кибирилернинъ эвини харап этер,
тул апайнынъ сынъырыны исе къуветлендирир.
- 26 Яманнынъ фикиринден РАББИ нефретленир,
темиз юрекли адамларнынъ сёзлеринден исе
разы къалыр.

СУЛЕЙМАННЫНЪ ИКМЕТИ

- 27 Акъчагъа ачкозьленген эвини йыкъбар,
къапарлардан нефретленген исе раат яшар.
- 28 Инсафлы адам джевап акъкъында тюшюнир,
яман адамнынъ агъзы исе яманлыкъ сачар.
- 29 Яман адамлардан РАББИ пек узакътыр,
инсафлыларнынъ дуаларыны исе эшитир.
- 30 Ярыкъ козьлер юрек къувандырыр,
хайырлы хабер де кемиклерни къавий этер.
- 31 Омюрнинъ тербиесине къулакъ аскъан адам
икметли адамларнынъ арасында олур.
- 32 Огютни ред эткен адам джанына зарар кетирир,
опъкеге къулакъ аскъан акъыл къазаныр.
- 33 РАББИ къоркъусы икметке огретир,
ве шуретнинъ огюнден алчакъгонъюлик келир.

- ¹ Юрек ниетлери — адамдандыр,
тильнинъ джевабы исе — РАББИдендир.
- ² Адам озюнинъ эр япкъаныны догъру саяр,
лякин РАББИ адамнынъ джаныны сынар.
- ³ Эр бир ишинъни РАББИге ташла,
сонъ ниетлеринъе етерсинъ.
- ⁴ РАББИ япкъан эр шейнинъ озь макъсады бар,
яман адамны биле беля куню ичюн азырлады.
- ⁵ Кибирли юректен РАББИ нефретленир,
керчектен де, о джезасыз къалмаз.
- ⁶ Мерамет ве садыкълыкъ къабааттан арындыра,
РАББИден къоркъу белядан къуртара.
- ⁷ Адам туткъан ёлундан РАББИ разы олса,
душманларыны биле онен барыштыра.
- ⁸ Инсафлыкънен къазанылгъан аз шей,
адалетсизликнен къазанылгъан
буюк келирден яхшыдыр.

СУЛЕЙМАННЫҢ ИКМЕТИ

- ⁹ Адам юрегинде кетеджек ёлны тюшюнир,
лякин адымларыны РАББИ идаре этер.
- ¹⁰ Падишанынъ агъзындан чыккъъан лаф эялдыр,
макеме эткенде, о янғылмаз!
- ¹¹ Догъру теразе ве къантар — РАББИден,
чантадаки эписи ташлар да — Ондан.
- ¹² Падишалар яманлыкъ япмакътан нефретленир,
чюнки тахт инсафлыкъта къатты турар.
- ¹³ Падиша инсафлы дудакълардан разы къалыр,
догърусыны айткъан адамны о север.
- ¹⁴ Падишанынъ гъзабы — олюм хаберджиси,
лякин икметли адам оны ятыштырыр.
- ¹⁵ Падишанынъ ачыкъ бакъышында — омюр,
онынъ разылыгъы —
ягъмур кетирген булут кибидир.
- ¹⁶ Икмет саиби олмакъ — алтындан,
акъыл саиби олмакъ — кумюштен яхшыдыр.
- ¹⁷ Догъру адамларнынъ кениш ёлу —
яманлыкътан узакъ турмакъ,
ёлуна мукъайт олгъан адам
джаныны къорчалар.

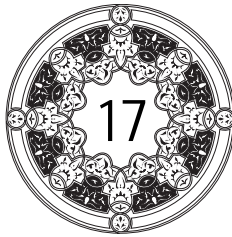
ИКМЕТЛИ СЁЗЛЕР

- 18 Кибир артындан — эляк,
къопайлыкъ артындан — йыкъылув келир.
- 19 Ювашларнен берабер алчакъгонъюлли олмакъ
кибирлернен берабер гъаниметни
пайлаштырмакътан яхшыдыр.
- 20 Ишини акъыл-ферасетнен тюшонген адам
яхшылыкъ корер,
РАББИге ишангъан бахтлы олур.
- 21 Икметли адам анълагъан деп айтылыр,
татлы лаф да огреткеннинъ кучюни арттырыр.
- 22 Акъыл-ферасет, саиби ичюн —
омюр чокърагъы,
ахмакънынъ тербиеси исе — ахмакълыкъ.
- 23 Икметли юрек адамнынъ агъзына ферасет бере
ве дудакъларында огренюв арттыра.
- 24 Гузель сёзлер — солакъ балы киби,
джан ичюн — эльва, беден ичюн — шифа.
- 25 Базы ёл адамгъа догъру деп корюне,
амма онынъ сонъу — олюмдир.
- 26 Чальшкъан адам нефиси ичюн чальша,
чюнки ашамакъ истеги оны айдай.

СУЛЕЙМАННЫҢ ИКМЕТІ

- 27 Ярамай адам яманлыкъ тюшоне,
онынъ лафы — якъып-йыкъкъан алев кибидир.
- 28 Хиянет тюшонген адам къавгъа чыкъарыр,
ошекчи достларнынъ араларыны бозар.
- 29 Къара юрекли адам башкъасыны ёлдан ура
ве яман ёлгъа къоя.
- 30 Козьлерини къыпкъан адам хиянетлик тюшоне,
агъзыны къыйыштыргъан адам яманлыкъ япа.
- 31 Чаларгъан сач — шурет таджыдыр,
о — инсафлы яшайышнынъ нетиджесидир.
- 32 Чокъ сабырлы адам — къарамандан яхшыдыр,
озюни туткъан адам — шеэрни басып алгъандан
хайырлыдыр.
- 33 Адам джереп ташыны ата,
амма онынъ косътергени РАББИден келе.

- ¹ Тынчлыкъ ичинде бир къаткъан тилим отъмек,
къавгъа-дава ичинде буюк тойгъа толу эвден
яхшыдыр.
- ² Акъыл-ферасетли къул
эфендисининъ масхаралыкъ япкъан огълуна
эфендилик этер,
онынъ агъа-къардашларынен берабер мирастан
пай алыр.
- ³ Алтын — оджакъта, кумюш — иритильгенде сыналыр,
юрекни сынагъан исе — РАББИ дир.
- ⁴ Яман адам яман лафкъа къулакъ аса,
яланджы йыкъыджы лафларны динълей.
- ⁵ Фукъарени ашалагъан онынъ Яратыджысыны
акъаретлей,
беянынъ устюнден кульген джезасыз къалмаз.
- ⁶ Къарт адамларнынъ таджы — торунларыдыр,
балаларнынъ шурети — ана-бабаларыдыр.
- ⁷ Будадагъа гузель лафлар ярашмаз,
ондан бетер мырзагъа — ялан лафлар.

СУЛЕЙМАННЫНЪ ИКМЕТИ

- ⁸ Къапар берген адам ичюн онынъ бахшышы —
тылсымлы таш кибидир,
къайда айланмаса —
эр ерде о онъар.
- ⁹ Севги къыдыргъан къабаатны багъышлар,
оны кене хатырлагъан исе
достуны узакълаштырыр.
- ¹⁰ Анълагъан адамны опъкелемек,
акъылсызгъа юз таякъ урмакътан яхшыдыр.
- ¹¹ Арабозар тек яманлыкъ къыдыра,
онъа къаршы мераметсиз мелек ёлланыр.
- ¹² Яврусундан айырылгъан аювны расткетирмек,
акъылсызны ахмакълыгъында расткетирмектен
яхшыдыр.
- ¹³ Эгер адам яхшылыкъкъа яманлыкъ къайтарса,
онынъ эви белядан къуртулмаз.
- ¹⁴ Къавгъанынъ башланувы сув акъувуна ошай.
Бея чыкъмаздан эвель,
къавгъаны токътат.
- ¹⁵ Эм яманны акълагъан,
эм инсафлыны къабаатлагъан адамдан
РАББИ нефретлене.

ИКМЕТЛИ СЁЗЛЕР

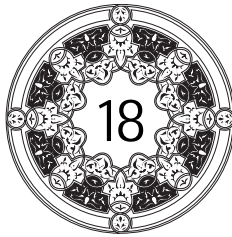
- 16 Акъылсызгъа хазинеден не файда?
Икметни акъчагъа сатын алмагъа
онынъ акъылы ёкътыр.
- 17 Дост эр вакъыт севе,
бея заманында ярдым этмек ичюн
агъа-къардаш догъа.
- 18 Акъылдан эксик адам къол узатып,
башкъа адам ичюн кефиль ола.
- 19 Исъянны севген къавгъаны север,
къапусыны юксек къургъан адам
йыкъылмагъа къыдыра.
- 20 Къара юрек яхшылыкъ тапмаз,
яланджы тиль де беягъа огърар.
- 21 Акъылсыз огъланны тапкъан ана кунь корьмез,
будаланынъ бабасы да къуванмаз.
- 22 Юрек къуванчы — гузель шифа,
тюшкюн рух исе беденни къурутыр.
- 23 Яман адам гизлиден къапар ала
ве адалетнинъ ёлуны боза.
- 24 Акъыллы адам икметтен козюни алмаз,
акъылсыз исе бакъышыны дюньянынъ эр ерине
ташлар.

СУЛЕЙМАННЫНЪ ИКМЕТИ

- 25 Акъылсыз огълан — бабасынынъ дерди,
оны догъгъан ананынъ да кедери.
- 26 Эм къабаатсыз адамны къабаатламакъ,
эм мырзаны, догърусыны айткъаны ичюн,
урмакъ — яхшы дегильдир.
- 27 Бильгили адам бошуна лаф сатмаз,
анълагъан адам да тынч юреклидир.
- 28 Ахмакъ биле индемегенде
икметли сайылмагъа мумкюн,
агъзыны къапаткъан да анълагъан олып корюнир.

- ¹ Озь истегини кыдыргъан адам
башкъаларындан айырыла,
эр бир акъыл-идракълы шейге къаршы чыкъа.
- ² Акъылсыз адам бир шейни анъламакътан
озюни акъыллы этип косътермеге бегенир.
- ³ Яманлыкънынъ артындан — нефрет,
айыпнынъ артындан — масхаралыкъ келир.
- ⁴ Адамнынъ агъзындан чыкъкъан сёз — терен сув,
икметнинъ чокърагъы — сув акъымы.
- ⁵ Яман адамгъа яхшы бакъмакъ да,
инсафлы адамгъа адалетни бермемек де ямандыр!
- ⁶ Акъылсызнынъ тили къавгъагъа ёл ача,
дудакълары да котек чагъыра.
- ⁷ Акъылсызнынъ агъзы — онынъ элягы,
дудакълары да — джанына къапкъан.
- ⁸ Ошекчининъ лафы — пек лезетли тилимлер кибидир,
олар адамнынъ ичине тез кирелер.
- ⁹ Тенбель йыкъыджы адамгъа къардаштыр.

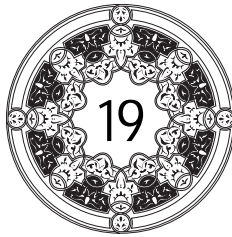
СУЛЕЙМАННЫНЪ ИКМЕТИ

- ¹⁰ РАББИНИНЪ ады — къатты къаледир,
инсафлы адам онъа чапа
ве онда хавфсызлыкъта тура.
- ¹¹ Байнынъ малы-мулькю —
онынъ пекитильген къалеси,
тасавурында юксек дивар киби корюне.
- ¹² Йыкъылмакътан эвель кибирли юрек
озюни юксельте,
алчакъгонъюллик артындан исе шурет келе.
- ¹³ Динълемезден джевап бермек —
акъылсызлыкъ ве масхаралыкътыр!
- ¹⁴ Адамнынъ руху хасталыкъкъба даянар,
руху сёнюк олса эгер, оны насыл кечирир?
- ¹⁵ Анълагъан акъыл-бияли топлай,
икметлининъ къулагъы да бияли къыдыра.
- ¹⁶ Берильген бахшыш адамгъа ёл ачар
ве буюк инсанларнынъ огюне алып барар.
- ¹⁷ Давада биринджи айткъан акълы корюнир,
лякин башкъасы келип оны сынар.
- ¹⁸ Атылгъан джереп даваны токътатыр
ве кучлю адамларнынъ къавгъасыны чезер.

ИКМЕТЛИ СЁЗЛЕР

- ¹⁹ Ынджытылгъан къардаш
пекитильген шеэрден къавийдир,
къавгъа да къаледе къапу мандалы кибидир.
- ²⁰ Агъзындан чыккъъан лафынен адам къурсагъыны
тойдурыр,
тилинен не къазанса, оны ашар.
- ²¹ Эм олюм, эм яшайыш тильге бойсунар,
оны севген махсулындан ашар.
- ²² Апайны тапкъан яхшылыкъ тапа
ве РАББИнинъ разылыгъыны къазана.
- ²³ Ёкъсул ялварып сорай,
бай исе къаба джевап къайтара.
- ²⁴ Досту чокъ олгъан адам эляк олур,
амма бир достнынъ севгиси
къардашнынъ севгисинден къавий ола.

- ¹ Къусурсыз яшагъан фукъаре
яланджы акъылсыздан яхшыдыр.
- ² Адамгъа бильгисиз олмагъа яхшы дегиль,
ашыкъкъан аякълар ёлдан урулырлар.
- ³ Адамнынъ ахмакълыгъы онынъ ёлуны
къыйыш эте,
юреги де РАББИге къаршы гъазаплана.
- ⁴ Зенгинлик чокъ дост къоша,
фукъарени исе бир досту биле ташлай.
- ⁵ Яланджы шаат джезасыз къалмаз,
ялан айткъан адам да къуртулып оламаз.
- ⁶ Чокъ адам мырзаларнынъ мераметини къыдыра,
ве бахшыш берген адамнынъ досту олмагъа
эр кес тырыша.
- ⁷ Фукъареден эписи агъа-къардашлары нефрет эте,
достлары да олардан бетер ондан узакълаша.
Оларнен лаф этмеге фукъаре ашыкъа,
якин оларнынъ эсери биле къалмады.

ИКМЕТЛИ СЁЗЛЕР

- ⁸ Акъыл кыдыргъан адам джаныны севе,
анъламагъа тырышкъан яхшылыкъ тапа.
- ⁹ Яланджы шаат джезасыз къалмаз,
ялан айткъан да ёкъ олур.
- ¹⁰ Акъылсызгъа гузель яшамагъа яхшы дегиль,
къулгъа башлыкъларгъа укъом этмек ондан да бетер.
- ¹¹ Акъыл-ферасет адамгъа тез ачувланмагъа бермей,
башкъасынынъ къабаатыны багъышламакъ исе
онъа шурет кетире.
- ¹² Падишанынъ гъзабы
арсланнынъ окюригине ошай,
онынъ разылыгъы исе
отнынъ устюнде чыкъ кибидир.
- ¹³ Акъылсыз огълан — бабасынынъ башына беля,
къавгъаджы апай исе
токътамайып тамлагъан сув кибидир.
- ¹⁴ Эв ве байлыкъ — ана-бабадан мирастыр,
акъыл-ферасетли апай исе — РАББИдендир.
- ¹⁵ Тенбеллик терен юкъугъа далдыра,
иштен къачкъан адам да ач къала.
- ¹⁶ Эмирлерни туткъан адам джаныны къорчалар,
кеткен ёлуны тюшюнмеген исе ёкъ олур.

СУЛЕЙМАННЫНЪ ИКМЕТИ

- 17 Фукъарени аджыгъан адам
РАББИге борджкъа бере,
РАББИ де онынъ яхшылыгъыны къайтарыр.
- 18 Умют олгъаны къадар огълунъны тербиеле,
амма онынъ олюмини истеме.
- 19 Тез гъазаплангъан адам джезасыны чексин,
оны бир кере къуртарсанъ,
кене шуны япмагъа керек олурсынъ.
- 20 Акъыл огреткенлерине къулакъ ас,
огютни къабул эт
ве сонъра икметли олурсынъ.
- 21 Адамнынъ юрегинде чокъ ниет бар,
лякин РАББИнинъ мурады ерине келир.
- 22 Адамнынъ садыкълыгъы пек кыйметлидир,
фукъаре де яланджыдан яхшыдыр.
- 23 РАББИден къоркъкъан адам омюрни ала,
тойып ашай ве раат юкълай,
яманлыкъ онъа кельмей.
- 24 Тенбель ашкъа батыргъан къолуны
агъзына къайтармагъа биле эринир.
- 25 Мыскъылджыны джезаласанъ,
саде адамлар зекалы олур,

ИКМЕТЛИ СЁЗЛЕР

анълагъан адамны опыкелесенъ исе,
о, бильгисини арттырыр.

²⁶ Бабасына къол котерген
ве анасыны эвден къувгъан огълан —
къоранта ичюн айып ве масхаралыкътыр.

²⁷ Огълум! Огютни динълемесенъ,
бильги сёзлеринден узакълашырсынъ.

²⁸ Ярамай шаат адалетни мыскъыллай,
яманларнынъ агъзы исе яланни юта.

²⁹ Мыскъылджылар ичюн джезалар,
акъылсызларнынъ сырты ичюн котек азырдыр.

- ¹ Шарап мыскыллай, ички кучлю сеснен кыгыра,
оларнын артындан эр бир кеткен адам
икметли дегиль!
- ² Падишанын гъзабы арсланнын окюригине ошай,
оны ачувлаткъан озь джанына зарар кетире.
- ³ Къавгъадан къачынмакъ адам ичюн шуреттир,
эр ахмакъ исе тартышмагъа азырдыр.
- ⁴ Тенбель озь вакътында сюрмей,
оракъ вакъты кене кельгенде,
бир шей тапмай.
- ⁵ Адамнын ниетлери онын юрегинде
терен сувлар киби,
лякин анълагъан адам оларны
ондан чекип чыкъарыр.
- ⁶ Чокъ адам озь садъкълыгъы акъкъында
къопайып айта,
лякин керчектен ишанчлы адамны
ким тапып олур?
- ⁷ Инсафлы адам къусурсыз яшай,
онын огъулары бахтлыдыр!

ИКМЕТЛИ СЁЗЛЕР

- ⁸ Макеме тахтында отургъан падиша
козьлеринен эр бир яман шейни бир къачырмай корер.
- ⁹ «Юрегимни темизледим,
гуналарымдан арындым», — ким айтып олур?»
- ¹⁰ РАББИ эм ялан теразеден,
эм догъру олмагъан ташлардан, —
экисинден нефрет эте.
- ¹¹ Япкъанлары темизми, догърумы олгъанына коре,
йигит эткен ишлеринден белли олур.
- ¹² Эм эшиткен къулакъны, эм корьген козьни —
экисини яраткъан РАББИдир!
- ¹³ Юкъу севсенъ — ёкъсул олурсынъ,
козь юммасанъ — ашынъ бол олур.
- ¹⁴ Сатын алгъан адам: «Бир шейге ярамаз,
бир шейге ярамаз», — айтар,
лякин алып кеткен сонъ макътаныр.
- ¹⁵ Дюньяда алтын ве чокътан-чокъ
къыйметли ташлар бардыр,
лякин бильгили агъыз олардан паалыдыр.
- ¹⁶ Ал онынъ урбасыны, чюнки о, ябанджы ичюн кефиль
олды,
чет адам ичюн залог ал.

СУЛЕЙМАННЫНЪ ИКМЕТИ

- 17 Алдавнен къазанылгъан отъмек
башта адамгъа татлы корюнир,
лякин сонъундан о, агъзында
ташчыкъларгъа айланыр.
- 18 Акъыл танышкъанда ниетлер ерине келир,
бойлеликнен, насыатны динълеп, дженк эт.
- 19 Ошек ташыгъан адам сыр ачар,
бошбогъаздан узакъ тур.
- 20 Ана-бабасыны къаргъагъан адамнынъ чырагъы
гедже къаранлыгъынен сёнер.
- 21 Тез алынгъан мирас
сонъундан берекетли олмаз.
- 22 «Япкъан яманлыкъны къайтарырым», — деме,
РАББИге ташла, о, сени къорчалар.
- 23 РАББИ ялан ташлардан нефрет эте,
ялан теразе де — яхшы дегиль.
- 24 Адамнынъ адымларыны РАББИ догърулта,
ойле олса, туткъан ёлуны адам насыл анълап олур?
- 25 Ашыкъып этильген ант
ве тюшюнмейип берильген адакъ —
адам ичюн къапкъандыр.

ИКМЕТЛИ СЁЗЛЕР

- 26 Икметли падиша яман адамларны савурыр,
оларны арман копчегинен эзип ташлар.
- 27 Адамнынъ руху — РАББИнинъ нурудыр,
о, юрекнинъ теренликлерини сынай.
- 28 Мерамет ве садъкълыкъ падишаны къорчалай,
акъикъатнен о, таджыны тута.
- 29 Яш огъланларнынъ шурети — кучъте,
къарт адамларнынъ шерифи — чаларгъан сачта.
- 30 Котек ашагъан адамнынъ яралары
яманлыкътан арындырыр,
ве домпузлама юрекнинъ теренликлерини тюзетир.

- ¹ Падишанынъ юреги РАББИнинъ элиндедир,
акъымдаки сув киби, оны истегени киби чевирир.
- ² Адам озюнинъ эр алгъан ёлуны догъру саяр,
амма РАББИ адамларнынъ юреклерини сынар.
- ³ Инсафлы ве адалетли шейлерни япмакъ
РАББИнинъ огюнде къурбандан яхшыдыр.
- ⁴ Козьлернинъ кибирлиги, юрекнинъ магърурлыгъы,
яманларнынъ нуру — гунадыр.
- ⁵ Ишкир адамнынъ тюшюнгени
оны боллукъкъа алып кетирир,
эр бир ашыкъыш исе адамны ёкъсул этер.
- ⁶ Ялан тильнен къазанылгъан байлыкъ —
тез гъайып олгъан думан, олюм тузагъыдыр.
- ⁷ Яман адамларнынъ зорбалыгъы
оларны гъайып этер,
чюнки олар адалетни ред эттилер.
- ⁸ Къабаатлы адамнынъ ёлу кыйыш,
къабаатсызнынъ япкъанлары исе дос-догърудыр.

ИКМЕТЛИ СЁЗЛЕР

- ⁹Таваннынъ бир кошечигинде отурмакъ
къавгъаджы апайнен эвде яшамакътан
яхшыдыр.
- ¹⁰Яман адамнынъ джан истеги — яманлыкътыр,
досту биле онынъ козюнде мерамет тапамаз.
- ¹¹Мыскылджыны джезаласалар,
саде адам икмет топлай,
акъыл-ферасетли адамгъа бир шей анълатсалар,
о, бильгини джыя.
- ¹²Инсафлы адам яманларнынъ эвине
анълайышнен бакъа
ве оларнынъ белягъа тюшкенини коре.
- ¹³Фукъаренинъ къыяметине къулакъ къапаткъан,
бир кунъ ола озю къыямет къопарыр,
лякин онъа кимсе джевап бермез.
- ¹⁴Гизли берильген бахшыш — гъазапны,
къоюнгъа сокъулгъан къапар исе —
къызгъын ачувны ятыштыра.
- ¹⁵Адалет ерине кельсе —
инсафлы адам къуваныр,
яман адам исе дешет тюбюне къалыр.
- ¹⁶Акъыл-ферасет ёлундан узакълашкъан адам
олюернинъ топлашувинда тынчлыкъ тапар.

СУЛЕЙМАННЫНЪ ИКМЕТИ

- 17 Шенълик севген ёкъсуллыкъ корер,
шарапнен зейтюн ягъыны севген зенгин олмаз.
- 18 Догъру адам ичюн одеме — яман адам,
догърусыны айткъан адам ичюн одеме —
къара юрекли адам.
- 19 Сахрада отурмакъ
джарис ве къавгъаджы апайнен яшамакътан
яхшыдыр.
- 20 Икметли адамнынъ эви
паалы шейлерге ве зейтюн ягъына толудыр,
акъылсыз исе бутюн малыны тез юта.
- 21 Инсафлыкъкъа ве садъкълыкъкъа ынтылгъан адам
яшайыш, инсафлыкъ ве шурет тапар.
- 22 Икметли адам къараманларнынъ шеэрини кире,
олар ишангъан къалени йыкъа.
- 23 Агъзыны ве тилини туткъан адам
башыны белядан къуртара.
- 24 Кибирли ве магърурлы адамнынъ ады —
мыскъылджы,
къызгъын кибирлигинде арекет эте.
- 25 Тенбельнинъ нефисхорлыгъы оны ольдюрор,
чюнки къоллары чалышмагъа истемез.

ИКМЕТЛИ СЁЗЛЕР

- 26 Кунь-куньден истеклеринден джаны яна,
инсафлы адам исе аджымайып бере.
- 27 Яман адамларнынъ чалгъан къурбаны пистир,
къара ниетнен чалынгъан къурбан
ондан бетердир.
- 28 Ялан айткъан шаат ёкъ олуру,
дикъкъатнен динълеген адамнынъ айткъаны исе
олуру.
- 29 Яман адам озюни кибир тута,
догъру адам исе озь ёлунда къатты тура.
- 30 Адамларнынъ икмети, анълайышы, насиаты —
РАББИнинъ огюнде бош ер.
- 31 Атны дженк ичюн азырларлар,
гъалебе исе РАББИдендир.

- ¹ Яхшы ад — буюк байлыкътан,
урьмет де — кумюш ве алтындан яхшыдыр.
- ² Зенгин ве ёкъсул ян-янаша туралар:
экисини РАББИ яратты.
- ³ Зекалы адам келеяткъан беляны коре ве сакълана,
саде исе, огге атылып, зарарлана.
- ⁴ Алчакъгонъюоликнинъ
ве РАББИ къоркъусынынъ пешинден
зенгинлик, шурет ве яшайыш келир.
- ⁵ Къара юрекли адамнынъ ёлу
тикен ве къапкъан толудыр,
джанына мукъайт олгъан адам
ондан узакълашыр.
- ⁶ Огъланны башындан догъру ёлгъа къой,
къартайгъан сонъ да ондан таймаз.
- ⁷ Зенгин адам фукъаренинъ саиби олур,
борджкъа алгъан — борджкъа бергеннинъ къулу олур.
- ⁸ Адалетсизлик сачкъан — бея джыяр,
онынъ гъазабындан бир шей биле къалмаз.

ИКМЕТЛИ СЁЗЛЕР

- ⁹ Джумерт адам яхшы бахшышлар алыр,
чюнки о, отьмегинден фукъареге узата.
- ¹⁰ Мыскъылджыны къуваласанъ, къавгъа битер,
даванен сёгюнч де сонъуна етер.
- ¹¹ Юрек темизлигини севген адам гузель лаф эте
ве падишанынъ достлугъыны къазаныр.
- ¹² РАББИ бильгини къорчалар,
къара юреклининъ сёзлерини исе силип ташлар.
- ¹³ «Тышарыда арслан бар!
Сокъакъкъа чыкъсам, мени парчалар!» —
дей тенбель.
- ¹⁴ Башкъасынынъ апайынынъ агъзы —
тюпсюз чукъур,
РАББИнинъ гъазабына огърагъан анда тюшер.
- ¹⁵ Огъланнынъ юреги ахмакълыкъкъа толу,
амма тербие таягъы оны узакъ къувар.
- ¹⁶ Байлыгъыны арттырмакъ ичюн
фукъаренинъ джаныны агъырткъан да,
зенгин адамгъа бахшыш берген адам да
ахыр-сонъу ёкъсуллыкъта олур.
- ¹⁷ Къулакъ асып, икметли адамларнынъ сёзлерини
динъле,

СУЛЕЙМАННЫНЪ ИКМЕТИ

- юрегинъ бильгиме дикъкъат этсин.
- 18 Айткъанларымны ичинъде сакъласанъ,
бахтлы олурсынъ,
олар эр вакъыт агъзынъда азыр олурлар.
- 19 Сен РАББИге ишанар деп,
мен бугунъ оларны санъа огретем.
- 20-21 Акъыкъатны бильдирмек ичюн,
мен санъа насиаткъа ве бильгиге толу
отуз ибаре яздым.
Сонъ сен сени ёллагъанларгъа догъру джевап
кетире билирсинъ.
- 22 Ёкъсулны, фукъаре олгъаны ичюн, сыдырма,
шеэрнинъ араба къапусы янынъда заваллынынъ
джаныны агъырттырма,
- 23 чюнки РАББИ оларнынъ давасыны чезер
ве оларгъа залым эткен адамларнынъ джаныны
алыр.
- 24 Ачувлы адамнен дост олма,
тез къызгъан адамгъа ёлдаш олма.
- 25 Ёкъса оларнынъ ёлуна тюшип,
джанынъа къапкъан къоярсынъ.
- 26 Башкъасынынъ борджу ичюн къол берип,
кефиль олмакътан къачын.
- 27 Борджны къайтармакъ ичюн акъчанъ олмаса,
яткъан тешегинъни биле тартып чыкъарырлар.
- 28 Баба-деделеринъ кечирген
эски сынъырнынъ ерини денъиштирме.

ИКМЕТЛИ СЁЗЛЕР

29 Ишени усталыкънен эткен адамны корьдинъми?
О, адий адамлар огюнде турмаз,
падишаларнынъ огюнде турар.

- ¹ Акимдарнен ашамагъа отургъанда,
огюнъде олгъанына дикъкъбат эт.
- ² Буюк нефисинъ олса,
агъзынъа сынъыр къой.
- ³ Онынъ лезетли аш-сувларыны истеме,
чюнки о — алдатыджы аш.
- ⁴ Нефисхор олып зенгинликни топлама,
ойле тюшонме биле.
- ⁵ Энди байлыкъ корьдим дегенде — о ёкъ олур,
чюнки къанатланып,
къартал киби, кокке учар.
- ⁶ Къытмыр адамнынъ софрасындан ашама,
онынъ лезетли ашларыны истеме,
⁷чюнки онынъ озю, тюшонджелери киби, къарадыр.
«Аша, ич», — айтыр санъа,
лякин юреги сеннен дегильдир.
- ⁸ Ашагъан кесекни къусарсынъ,
гузель сёзлеринъ де бошуна кетер.
- ⁹ Акъылсызнен лаф этме,
чюнки о, сенинъ акъылы сёзлеринъни
бир шей ерине корьмез.

ИКМЕТЛИ СЁЗЛЕР

- 10 Эвельде кечирильген сынъырларнынъ ерини
денъиштирме,
оксюзлернинъ тарлаларына да кирме.
- 11 Чюнки оларнынъ Къоруйыджысы кучълюдир,
ве оларнынъ давасыны санъа къаршы О, чезер.
- 12 Огютке юрегинънен янаш,
акъыллы сёзлерге де къулакъ ас.
- 13 Огъланны тербиесиз къалдырма,
оны таякънен котеклесенъ, о ольмез.
- 14 Оны таякънен урсанъ да,
джаныны о бир дюньядан къуртарырсынъ.
- 15 Огълум, эгер юрегинъ икметли олса,
меним юрегим де къуваныр.
- 16 Дудакъларынъ догърулыкъ айткъанда,
жан-юректен севинирим.
- 17 Юрегинъ гунахкярларны пахылламасын,
амма даима РАББИден къоркъсун,
- 18 чюнки керчектен де, бир келеджегинъ бар,
умютинъ де кесильмез.
- 19 Огълум, динъле ве икметли ол,
юрегинъни догъру ёлгъа къой.
- 20 Шарап севген ичкиджилернинъ ве
этке къарарсыз быкъкъанларнынъ арасында олма,
- 21 чюнки саргъушларнен ачкозьлер ёкъсуллашыр,
тенбеллик де адамнынъ устюне
йыртыкъ урба кийдирир.

СУЛЕЙМАННЫҢ ИКМЕТИ

- 22 Санға омюр берген бабанғы дингле,
анань къртайгъан сонъ, оны унутма.
- 23 Акъикъатны сатын ал да,
икметни, огиутни, акъылыны сатма.
- 24 Инсафлы адамнынъ бабасы пек къуваныр,
икметлиге омюр берген адам да шенъленир!
- 25 Ана-бабанъ къувансын,
сени тапкъан ананъ севинсин!
- 26 Огълум! Мени бутюн юрегинъден дингле,
кеткен ёлумдан козюнъни алма.
- 27 Фаише — терен чукъурдыр,
башкъасынынъ апайы — тар къуюдыр.
- 28 О, бир айдут киби сакъланып отура да,
адамларнынъ арасында къара юреклилернинъ
сайысыны арттыра.
- 29 Ах-вах чеккен ким?
Къавгъалашкъан ве шикъетленген ким?
Бош ерде яралангъан ким?
Козю къангъа толгъан ким?
- 30 Шарап башына отурып ичип-шишленген адам,
чешит-тюрю къокъулы шарапларыны
къыдыргъан инсан!
- 31 Шарапнынъ къырмызы ренкине,
онынъ къаде ичинде ойнагъанына,
богъаздан ашагъы енгиль кеткенине бакъма.
- 32 Сонгунда йылан киби тишлер,
зеэрли йылан киби чакъар,
- 33 козьлеринъ де башкъаларынынъ апайларына
бакъмагъа башлар,

ИКМЕТЛИ СЁЗЛЕР

- акъылынъа да кувюр шейлер келип башлар,
34 денъизнинъ ортасында яткъан киби,
геми дирегининъ тёпесинде юкълагъан киби
олурсынъ.
- 35 «Мени урдылар, — дерсинъ, — агъры олмады,
домпузладылар мени — ич бир шейни дуймадым!
Уянгъандан сонъ,
кене ичмеге къыдыраджагъым».

- ¹ Яман адамларны пахыллама,
оларнен берабер олмагъа истеме.
- ² Чюнки оларнынъ юреклери
зорбалыкъ акъкъында тюшюнелер,
дудакълары бея акъкъында лаф этелер.
- ³ Эв икметнен къурулыр
ве анълайышнен темеллешир.
- ⁴ Бильги эвнинъ козьлерини
паалы ве аджайип шейлерге толдурыр.
- ⁵ Икмет саиби кучьлюдир,
бильгили адам кучь-къуветлидир.
- ⁶ Онынъ ичюн насиаткъа къулакъ асып дженк эт,
акъыл огреткен адамлар чокъ олса, енъерсинъ.
- ⁷ Ахмакъ ичюн икмет
чыкъып оламайджакъ юксекликтедир,
шеэрнинъ араба къапусы янында
о, агъзыны ачмаз.
- ⁸ Къара ниетли адамгъа
«бея кетириджи» дерлер.
- ⁹ Ахмакънынъ япкъанлары — гунадыр,
адамлар мыскъылджыдан нефрет этелер.

ИКМЕТЛИ СЁЗЛЕР

- 10 Агъыр куньлерде рухтан тюшсенъ,
кучюнъ аз демектир.
- 11 Олюм панджасына тюшкен адамларны къуртар,
олюмге кеткенлерни къорчаламакътан къачма.
- 12 Сен: «Биз буны бильмедик де», — айтарсынъ да,
лякин инсанларнынъ юреклерини Сынагъан
эписини анълай,
джанынъны Къорчалагъан эр бир шейни биле
ве эр кеснинъ акъкъыны бере.
- 13 Огълум, бал аша, чюнки о, лезетлидир,
солакъ балы тамагъынъ ичюн татлыдыр.
- 14 Икмет де джанынъ ичюн тамам ойледи.
Икметни тапсанъ, келеджегинъ олур,
умютинъ де кесильмез.
- 15 Эй, яман адам, инсафлы адамнынъ
эвине къаршы сакъланып ятма,
раатлангъан ерини ёкъ этме,
- 16 чюнки инсафлы адам еди кере йыкълса,
эписи бир аяккъа турар,
яман адам исе бир сюрюнгенде турамаз.
- 17 Душманынъ йыкългъанда, къуванма,
о сюрюнгенде, юрегинъ севинмесин.
- 18 Ёкъса буны корьген РАББИ мемнюн кълмаз,
душманынъа къаршы олгъан гъзабы да
ятышыр.

СУЛЕЙМАННЫНЪ ИКМЕТИ

- ¹⁹ Яманлыларгъа къаршы ачувланма,
ярамай адамларны пахыллама,
²⁰ чюнки яманлыкънынъ келеджеги ёкъ олур,
ярамай адамларнынъ чырагъы сёнип кетер.
- ²¹ Огълум, РАББИден ве падишадан къоркъ,
фикирлерини тез денъиштирген адамларнен
берабер олма.
- ²² Чюнки олардан кельген фелякет апансыздан келир,
олардан кельген беляны ким билир?
- ²³ Булар да икметли адамларнынъ айткъанларыдыр.
- Макемеде даваны аселегъ янълыш чезмек —
яхшы дегильдир.
- ²⁴ Къабаатлы адамгъа: «Къабаатынъ ёкъ», —
деген адамны халкълар къаргъар,
къабилелер де силлип ташлар.
- ²⁵ Къабаатлыны джезалагъан адамлар исе онъар,
РАББИ оларгъа яхшы бахшышлар берир.
- ²⁶ Догъру джевап —
дудакъларгъа опюш кибидир.
- ²⁷ Башта азбардаки ишлерни битирип,
тарланы азырла да,
сонъ эвинъни котер.
- ²⁸ Башкъа адамгъа къаршы ботен шаатлыкъ этме,
агъзынъдан ялан лаф чыкъмасын.

ИКМЕТЛИ СЁЗЛЕР

- 29 «Манъа не япкъан олса,
мен де онъа шуны япарым,
япкъанларына коре къайтарырым», — деме.
- 30 Тенбельнинъ тарласы янындан ве
акъылдан эхсик адамнынъ юзюм багъы янындан
кечкенимде,
- 31 иште, бакъсам не корейим:
эр бир ер когемликке толгъан,
орталыкъны от баскъан,
таш дивары да йыкъылгъан.
- 32 Корьгенлеримден тюшюнджеге далдым,
ве бойле дерс алдым:
- 33 «Азачыкъ юкъласанъ, азачыкъ юкъусырасанъ,
азачыкъ къол къавушып ятсанъ, —
- 34 Бир быралкъы киби келир сенинъ ёкъсуллыгъынъ,
фукъарелик де бир айдут киби келир».

¹Мына Сулейманның башкѡа икметли сѣзлери. Оларны Ехуда падишасы Хизкиянынъ адамлары топлады.

²Шейлерни гизлеген Аллагѡа шан-шурет!
Гизли шейлерни ачкѡан падишаларгѡа да
шан-шурет!

³Кокнинъ юксеклиги, ернинъ теренлиги,
падишанынъ юрегинде не олгѡаны да билинмез.

⁴Кумюшке кѡошулгѡаныны айыр,
ве кѡуюмджы бир савут япар.

⁵Падишанынъ янындан яманларны узакѡлаштыр,
ве падишанынъ тахты акѡикѡатта темеллешир.

⁶Падишанынъ огюнде озюнѡни юксек тутма,
буюк адамларнынъ еринде де турма,

⁷чюнки сен корьген мырзаларнынъ огюнде
ашаланмакѡтан,
санѡа: «Якѡынджа келип отур», — дегенлери
яхшыдыр.

⁸Макемеге даванѡны еткизмеге ашыкѡма,
чюнки сонѡунда башкѡасы сени масхара этсе,
не япаджакѡсынѡ?

ИКМЕТЛИ СЁЗЛЕР

- ⁹ Башкѡа адамнен даванѡны юзьме-юзь чез
ве башкѡасынынѡ сырларыны ачма.
- ¹⁰ Ёкѡса буны эшиткен сени утандырыр,
ве яман намдан кѡуртулып оламазсынѡ.
- ¹¹ Еринде айтылѡан сёз
кумюш оймаларында алтын алма кибидир.
- ¹² Динѡлеген кѡулакѡ ичюн икметли адамнынѡ
опѡкеси — алтын купе,
темиз алтындан япылѡан ильван кибидир.
- ¹³ Ишанчлы эльчи оны ёллаѡан саиби ичюн —
оракѡ вакѡтында кѡар салкѡыны киби,
эфендисининѡ джанына о кучѡ-кѡувет кѡайтара.
- ¹⁴ Ягѡмурсыз булутнен ель насыл олса,
«бахшыш беририм» деп макѡтанѡан,
амма бермеген адам да ойледир.
- ¹⁵ Сабырнен укумдарны да кѡандырмакѡ мумкюн,
йымшакѡ тиль кемикни де сындырыр.
- ¹⁶ Бал тапсанѡ, кѡарарынен аша,
арткѡач ашасанѡ, кѡусарсынѡ.
- ¹⁷ Достунѡнынѡ эвине сыкѡ-сыкѡ барма,
ёкѡса сенден безер ве сени кореджек козю олмаз.
- ¹⁸ Башкѡа адамѡа кѡаршы ялан шаатлыкѡ эткен
адам — чокѡмар, кѡылыч ве сюйрю окѡ кибидир.

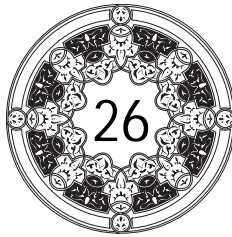
СУЛЕЙМАННЫҢ ИКМЕТІ

- ¹⁹ Агъыр кунюнде ишанчсыз адамгъа ишанч —
чюрюк тиш я да сакъат аякъ кибидир.
- ²⁰ Юреги агълагъан адамгъа тюркю айтмагъа —
сувукъ авада урбаны чыкъармакъ,
я да содагъа сирке къоймакъ кибидир.
- ²¹ Душманынъ ач олса, онъа аш бер,
сувсагъан олса, сув бер.
- ²² Бойле япып сен онынъ башына
янгъан куллер топларсынъ,
РАББИ исе санъа къайтарыр.
- ²³ Шимальден эскен ель ягъмур кетиргени киби,
ошекчининъ тили де ачувлы бакъышларгъа
ёл ачар.
- ²⁴ Таваннынъ бир кошечигинде отурмакъ
къавгъаджы апайнен эвде яшамакътан яхшыдыр.
- ²⁵ Узакъ мемлекеттен кельген яхшы хабер
пек сувсагъан джан ичюн салкъын сув кибидир.
- ²⁶ Яман адамнынъ огюнде къалтырагъан инсафлы
адам — суву булангъан чокъракъ,
кирленген чешме кибидир.
- ²⁷ Пек чокъ бал ашамакъ — яхшы дегиль,
шанлы адамларнынъ шуретини къыдырмакъ да
ойледир.

ИКМЕТЛИ СЁЗЛЕР

²⁸ Озюни тутып оламагъан адам —
диварсыз, йыкътырылгъан шеэр кибидир.

- ¹ Язгъа — къар,
оракъ вакътына — ягъмур киби,
акъылсызгъа да ойле шурет ярашмаз.
- ² Къуш учар, къарылгъач кетер,
акъсыз къаргъыш да бойле тутмаз.
- ³ Атка — къамчы, эшекке — юген,
акъылсызнынъ сыртына да — сопа.
- ⁴ Акъылсызгъа ахмакълыгъына коре
джевап къайтарма,
ёкъса сен де о киби ахмакъ олурсынъ.
- ⁵ Акъылсыз озюни акъыллы деп саймамакъ ичюн,
онъа ахмакъча джевап къайтар.
- ⁶ Хабер еткизмекни акъылсызгъа буюргъан
озь-озюни аякътан кесер, озюне зарар кетирир.
- ⁷ Акъылсызнынъ агъзындан чыкъкъан
икметли сёз топал адамнынъ юрюшине ошар.
- ⁸ Акъылсызны шуретлемек —
яйгъа окъны багъламакъ кибидир.

ИКМЕТЛИ СЁЗЛЕР

- ⁹ Акъялсызнынъ агъзындан чыкъкъан икметли сёз саргъушнынъ къолундаки когемлик киби.
- ¹⁰ Адамларны акъялсызджа аткъан окъчу киби, ёлдан кечкенни я да акъялсызны ишке алгъан адам да ойледир.
- ¹¹ Къускъагъына къайткъан копек киби, ахмакълыгъында инатлангъан акъялсыз адам да ойледир.
- ¹² Озюни икметли деп туткъан адамны коръдингми? Акъялсыз биле ондан ишанчлыдыр.
- ¹³ Тенбель: «Ёлда арслан бар!
Мейданларда джанавар юре!» — дер.
- ¹⁴ Къапу ильмеклерде саллана, тенбель де тёшегинде бир янындан башкъа янына айлана.
- ¹⁵ Тенбель ашкъа узангъан къолуны агъзына къайтармагъа биле эринир.
- ¹⁶ Тенбель озюни, тюшюнип джевап къайтаргъан еди адамдан икметли саяр.
- ¹⁷ Башкъасынынъ къавгъасына киришкен адам кеткен копекни къулагъындан тарткъан адамгъа ошар.

СУЛЕЙМАННЫНЪ ИКМЕТИ

- 18 Атешли окълар
ве ольдюрджиджи силя аткъан дели киби,
19 башкъа адамны алдатып,
сонъундан: «Шакъа эттим!» — деген адам да
ойледир.
- 20 Одун олмаса — атеш сёнер,
ошекчи олмаса — къавгъа битер.
- 21 Къор ичюн — комюр, атеш ичюн — одун,
къавгъаны да аевлендирмек ичюн — ошекчи керек.
- 22 Ошекчининъ лафы —
пек лезетли тилимлер кибидир,
олар адамнынъ ичине тез кирелер.
- 23 Къара юрекли адамнынъ татлы сёзлери
балчыкътан япылгъан,
кумюшке къошулгъан айырмалардан
къаплангъан савуткъа ошар.
- 24 Душман лафларынен разылыкъ бере,
ичинде исе хиянетликни тюшюне;
25 онынъ назик сесине биле инанма,
чюнки юрегинде еди нефретли шей бардыр;
26 алдавен нефретини сакъласа да,
яманлыгъы джемаат арасында ачылыр.
- 27 Чукъур къазгъан адам ичине озю тюшер,
ташны юварлаткъан инсан тюбюне озю огърар.

ИКМЕТЛИ СЁЗЛЕР

28 Яланджы тиль ынджынган адамлардан
нефрет эте,
ялтакъланган агъыз эляк азырлай.

- ¹ Ярынки куннен макътанма,
чюнки не кетиреджегинден хаберинъ ёкъ.
- ² Озь тилинъ дегиль — башкъасынынъ тили,
озь дудакъларынъ дегиль — чет дудакълар
сени макътасын.
- ³ Таш — бир юктир, къум — енгиль дегиль,
ахмакънынъ агъырткъаны исе экисинден агъыр.
- ⁴ Гъазап мераметсиз, афакъанны баш эталмазсынъ,
лякин кунъджюликке ким даянып олур?
- ⁵ Ачыкъ бир опыке
сакълы севгиден яхшыдыр.
- ⁶ Севген адамдан кельген яралары,
нефретленген адамнынъ чокъ опюшинден
яхшыдыр.
- ⁷ Токъ адамнынъ джаны солакъ балны истемез,
ач адамгъа исе адджы шей биле татлы келир.
- ⁸ Тувгъан ерини къалдыргъан адам
ювасындан узакъ учкъан къуш киби дир.

ИКМЕТЛИ СЁЗЛЕР

- ⁹ Гузель ягълар ве къокъулар юрекни къувандыра,
достнынъ джан-юректен берген насиаты да
татлы келе.
- ¹⁰ Эм озюнънинъ достларынъны,
эм бабанънынъ достларыны кълдырма,
башынъа беля тюшкенде, сой-соп кыдырма,
якын къомшу узакъ сойдан яхшыдыр.
- ¹¹ Огълум, икметли ол
ве бойле юрегимни къувандыр,
сонъ мени опыкелегенлерге
мен джевап берип олурым.
- ¹² Зекаялы адам беляны корьгенинен сакъланыр,
саде адамлар исе чыкып джезаланыр.
- ¹³ Ал онынъ урбасыны,
чюнки о, ябанджы ичюн кефиль олды,
ве чет адам ичюн залог ал.
- ¹⁴ Саба танъда достны кучляю сеснен макътагъан
адамны къаргъагъан инсан киби саярлар.
- ¹⁵ Къавгъаджы апай — ягъмурлы куньде
токътамайып тамлагъан сув кибидир;
- ¹⁶ бойле апайны тынчландырмакъ —
ельни тутмакъ я да ягъны авучнен алмакъ
кибидир.

СУЛЕЙМАННЫҢ ИКМЕТИ

- 17 Демирни демир къайрай,
адамгъа исе башкъа адам акъыл огретир.
- 18 Инджир терегини бакъкъан адам
мейвасындан ашар,
эфендисини къорчалагъан исе шурет къазаныр.
- 19 Адамнынъ бети сувда корюнгени киби,
адамнынъ юреги де башкъа адамнынъ юрегинде
корюнир.
- 20 О бир дюнья ве эляк дияры адамгъа тоймаз,
бойле де адамнынъ козю бакъмагъа ёрулмаз.
- 21 Алтын — оджакъта, кумюш — иритильгенде
сыналыр,
адам исе макъталып сыналыр.
- 22 Ахмакъны аванда богъдайнен берабер
аван токъмагъынен тюйсенъ биле,
онынъ ахмакълыгъы ондан айырылмаз.
- 23 Къой-эчкилеринъни яхшы бакъ,
сюрюлеринъе мукъайт ол,
24 чюнки байлыкъ омюрлик дегильдир,
тадж да эр вакъыт несильден-несильге кечмез.
- 25 От солгъанынен тазе ешиллик пейда олур,
дагълардаки отлар да джыйылыр;
26 къойлар сени кийиндирир,
текелер де тарланынъ фиятыны котерир;

ИКМЕТЛИ СЁЗЛЕР

27 эчкилеринънинъ сютю санъа да ашамагъа етер,
эвдекилеринънен, хызметчи къызларынъны да
тойдурыр.

- ¹ Яман адамнынъ пешинден
кимсе къуваламаса биле, чапар,
инсафлы адам исе арслан киби тынчтыр.
- ² Исыян толу мемлекетте чокъ башлыкъ олур,
лякин анълагъан, бильгили акимдарнен
мемлекет чокъ вакъыт турар.
- ³ Фукъарелерни хорлагъан ёкъсул адам
ашлыкъны хараплагъан сагъанакъ ягъмур кибидир.
- ⁴ Къанундан четке чыкъкъан адамлар
яманларны макътар,
къанунны туткъан адамлар исе
оларгъа къаршы чыкъар.
- ⁵ Яман адамлар адалетни анъламаз,
РАББИни къыдыргъанлар исе
оны бутюнлей анълар.
- ⁶ Къусурсыз яшагъан фукъаре
къыйыш ёлда юрген зенгин адамдан яхшыдыр.
- ⁷ Къанунны кутъкен огъул акъыллыдыр,
ярамай адамларнен достлукъ эткен исе
бабасыны утандырыр.

ИКМЕТЛИ СЁЗЛЕР

- ⁸ Фаиз ичюн акъча берген
ве бойле байлыгъыны арттыргъан адам
зенгинлигини фукъарелерни аджыгъан адам
ичюн топлар.
- ⁹ Къанунгъа къулакъ асмагъан адамнынъ
дуасы да пистир.
- ¹⁰ Догъру адамларны яман ёлгъа ургъанлар
къазгъан чукъурларына озю тюшер,
къусурсыз адамлар исе яхшы мирас алыр.
- ¹¹ Зенгин адам озюни икметли саяр,
лякин акъылы ёкъсул оны не олгъаныны корер.
- ¹² Инсафлы адамлар байрам япкъанда,
эр кес къуваныр,
яман адамлар юксельгенде исе,
эр кес сакъланыр.
- ¹³ Гуналарыны гизлеген адам хайырыны коръмез,
тёвбе этип оларны ташлагъангъа исе
мерамет этерлер.
- ¹⁴ Эр бир заман РАББИден къоркъкъан адам
бахтлыдыр,
инатлангъан адамнынъ башына исе беля тюшер.
- ¹⁵ Заваллы халкънынъ яман акимдары —
окурген арслан, адамгъа атылгъан аюв кибидир.

СУЛЕЙМАННЫҢ ИКМЕТІ

- 16 Анълайыштан эксик акимдар
халкъны чокъ къыйнар,
намуссыз келирден нефретленген исе
яшайышны узатыр.
- 17 Адам къаныны тѣккен адам
ольгендже къачып юреджектир,
онъа кимсе ярдым этмесин.
- 18 Къусурсыз яшагъан къуртарылыр,
къыйыш ёллардан юрген исе
бир ёлунда йыкылыр.
- 19 Топрагъыны ишлеген адамнынъ ашы бол олур,
бошлукъны къувалагъан исе
ёкъсуллыкъкъа тояр.
- 20 Садыкъ адам чокъ бахшыш алыр,
бай олмагъа ашыккъан исе белядан къуртулмаз.
- 21 Экиюзъли олмакъ — яхшы дегиль,
адам бир тилим отъмек ичюн адалетсизлик япар.
- 22 Ачкозь адам байлыккъа ашыкып,
фукъаре оладжагъындан хабери ёкъ.
- 23 Башкъасыны опыкелеген адам
сонъунда тильнен ятакълангъан адамдан
буюк разылыкъ тапар.

ИКМЕТЛИ СЁЗЛЕР

- 24 Ана-бабасыны союндырып,
«Бу — гуна дегиль», — деген адам
айдутларнынъ достудыр.
- 25 Нефисхор адам къавгъа чыкъарыр,
РАББИге ишангъан исе онъар.
- 26 Озюне ишангъан — акъылсыздыр,
икмет ёлунда юрген исе къуртурулыр.
- 27 Фукъареге берген ёкъсул олмаз,
козьлерини юмгъан исе
къаргъышларыны арттырыр.
- 28 Яман адамлар юксельгенде, эр кес сакъланыр,
олар ёкъ олгъан сонъ исе,
инсафлы адамлар чокълашыр.

- ¹Сыкъ опькени эшитип,
юрегини инатландыргъан адам
апансыздан эляк олур, — арткъа ёлу олмаз.
- ²Инсафлы адамлар чокълашса, халкъ къуваныр,
яман адамлар акимдарлыкъ этсе,
халкъ ингильдер.
- ³Икметни севген адам бабасыны къувандырыр,
фаишелернен юрген исе
байлыгъыны кокке савурыр.
- ⁴Адалетли акимдарлыкъ эткен падиша мемлекетини
къавийлештирив,
къапар севген падиша исе
топрагъыны гъайып этер.
- ⁵Башкъасына ялтакълангъан адам
онъа къапкъан къояр.
- ⁶Яман адамнынъ гунасы — онъа къапкъан,
инсафлы адам исе шеньленип къуваныр.
- ⁷Инсафлы адам ёкъсулларнынъ давасыны
акъылнен чезер,
яман адамнынъ исе бойле къасевети ёкъ.

ИКМЕТЛИ СЁЗЛЕР

- ⁸ Мыскъылджылар шеэрни биле ёлдан урар,
икметли адамлар исе афакъанны ятыштырыр.
- ⁹ Икметли адам ахмакънен давалашкъанда,
ачувланса да, кульсе де, — раат олмаз.
- ¹⁰ Къанназ адамлар къусурсызлардан нефретленелер
ве догъру адамларны ольдюрмеге къыдыралар.
- ¹¹ Акъылсыз гъазабыны тутмаз,
икметли исе оны ятыштырыр.
- ¹² Акимдар ялан лафкъа къулакъ асса,
эписи везирлери де яман олур.
- ¹³ Ёкъсул ве зальым эткен адам ян-янаша тура:
экисининъ козьлерине РАББИ ярыкъ бере.
- ¹⁴ Эгер падиша ёкъсулларнынъ давасыны
акъыкъатлы чезсе,
онынъ тахты эбедий олур.
- ¹⁵ Таякъ ве опъке икмет берир,
озъ алына къалдырылгъан бала исе
анасынынъ масхаралыгъы олур.
- ¹⁶ Яман адамлар чокълашкъан ерде
акъсызлыкъ да чокълашыр,
лякин инсафлы адамлар
оларнынъ ёкъ олгъанларыны корер.

СУЛЕЙМАННЫНЪ ИКМЕТИ

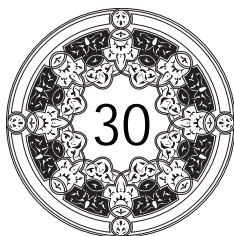
- 17 Огълунъны тербиелесенъ, о, сени раат этер
джанынъны да къувандырыр.
- 18 Коктен берильген ёлланма олмаса,
халкъ башсыз олур,
къанунны кутъкен исе не бахтлы олур!
- 19 Къул сёзнен тербие этильмез,
айткъан лафынъны анъласа да, къулакъ асмаз.
- 20 Лаф этмеге ашыкъкъан адамны корьдинъми?
Акъылсыз биле ондан ишанчлыдыр.
- 21 Эгер къулны балалыгъындан эркелесенъ,
хайырыны корьмезсинъ.
- 22 Ачувлы адам къавгъа чыкъара,
гъазаплы да чокъ акъсызлыкъ япа.
- 23 Кибирлик адамны ашалай,
алчакъгонъюлли исе шурет къазаныр.
- 24 Хырсызгъа ортакъ олгъан адам —
озь-озюне душман,
къаргъышны о эшитсе биле, бир шей айтмаз.
- 25 Адамлардан къоркъмакъ —
озюнге къапкъан къоймакъ,
лякин РАББИге ишангъан — сарсылмаз.

ИКМЕТЛИ СЁЗЛЕР

²⁶ Чокъ адамлар акимдарнынъ козюне кирмеге истер,
лякин адамгъа адалет РАББИден келе.

²⁷ Инсафлы адамлар адалетсизлерден нефрет этер,
яман адамлар исе догъру ёлда юргенлерге
кин беслер.

¹ Массадан олгъан Яке огълу Агъурнынъ сёзлери. Агъур оларны Итиэлге, Итиэлге ве Укъбалгъа айтты.

² Керчектен де, мен эписи адамлардан будалам,
менде адам акъылы ёкъ.

³ Икметке де огренмедим,
мукъаддес бильгиге де малик олмадым.

⁴ Ким коклерге чыкъып, андан энди?
Ким ельни авучларына топлады?
Сувларны урбасына ким сарып алды?
Ернинъ сынъырларыны ким къойды?
Ады недир? Огълунынъ ады недир?
Билесинъми?

⁵ Алланынъ эр сёзю темиз,
онъа ишангъан адамлар ичюн О —
къалкъандыр.

⁶ Онынъ сёзлерине бир сёз къошма,
ёкъса О сени утандырыр,
яланджы чыкъарсынъ.

⁷ Сенден сорагъаным эки шейдир,
сагъ олгъанымда, манъа «ёкъ» деме.

⁸ Бош шейлерни ве яланны менден узакълаштыр,
мени не фукъаре, не де зенгин эт,
тек керек олгъан ашны бер манъа.

ИКМЕТЛИ СЁЗЛЕР

⁹ Ёкъса боллукъ корип, мен: «Кимдир о РАББИ?» —
айтарым да, Сенден ред этерим,
я да фукъарелешип, хырсызлыкъкъа урулырым
ве Алламнынъ адыны лекелерим.

¹⁰ Къулны эфендисининъ огюнде яманлама,
ёкъса о сени къаргъар да,
сен къабаатлы чыкъарсынъ.

¹¹ Ойле несиль бар ки, бабасыны къаргъар,
озъ анасына да яхшылыкъ тилемез.

¹² Ойле несиль бар ки, озюни тер-темиз саяр,
лякин озъ арамлыгъындан эялланмагъан.

¹³ Ойле несиль бар ки,
озълерини эр кестен устюн тутар,
эр кеске тёпеден бакъар.

¹⁴ Ойле несиль бар ки, тишлери — къылыч,
ченгелери — пычакътыр,
олар ер юзюндеки заваллы ве адамларнынъ
фукъарелерини ютып ёкъ этерлер.

¹⁵ Нефисхорлыкънынъ эки къызы бар,
адлары «Бер!» ве «Бер!»

Учь шей ич тоймаз,
дёрт шей: «Етер!» — айтмаз:

¹⁶ о бир дюнья,
бала тапып оламагъан къурсакъ,
сугъа тойып оламагъан топракъ
ве ич бир вакъыт «Етер!» айтмагъан атеш.

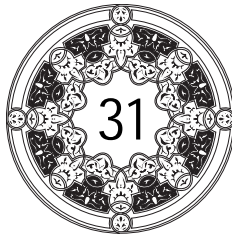
СУЛЕЙМАННЫНЪ ИКМЕТИ

- 17 Бабасыны мыскъыллагъан
ве анасынынъ сёзюни динълемеген
адамнынъ козюни
вадийдеки къаргъалар чокъуп чыкъараджакъ,
о, къартал балаларына аш олур.
- 18 Учъ шейге акъылым етмей,
дёрт шейни анъламайым:
- 19 къарталнынъ кокте учкъан ёлуны,
йыланнынъ къая устюнде
сюйрекленип юрген ёлуны,
гемининъ денъизде къалдыргъан ёлуны
ве акъайнынъ къызгъа туткъан ёлуны.
- 20 Фаише апайнынъ ёлу бойледир:
ашар, агъзыны сюртер, сонъундан да:
«Ич бир яман шей япмадым», — дер.
- 21 Учъ шейден ер юзю сарсылыр,
чыдап оламагъан дёрт шейи бардыр:
- 22 падиша олгъан кбул,
тойгъандже ашагъан будала,
- 23 акъайгъа чыккъан ороспу,
эфенди-ханымнынъ ерине кечкен
хызметчи къыз.
- 24 Ер юзюнде дёрт уфакъ махлюкъ бардыр,
лякин олар икметлилерден де икметлидир:
- 25 къырмайскъалар —
кучлюю олмагъан бир халкътыр,

ИКМЕТЛИ СЁЗЛЕР

- лякин ашларыны яздан башлап азырлайлар;
26 дагъ сычанлары да — кучьсюз бир халкътыр,
лякин яшагъан ерлерини
къая чатлакъларында япалар;
27 сарынчкъанынъ падишасы олмаса да,
лякин сыра-сыра адымлайлар;
28 кесерткини къолнен тутмакъ мумкюн
лякин о, падиша сарайларында булуна.
- 29 Мына учевининъ юрюши гузель,
дёртю де дюльбер адымлагъан сою:
30 айванларнынъ падишасы олгъан,
кимсеге ёл бермеген арслан,
31 хораз, теке
ве ордусынынъ башында кеткен падиша.
- 32 Эгер сен акъылсызланып
озюнъни юксельткен олсанъ,
я да яманлыкъ тюшюнген олсанъ,
къолнен агъзынъны къапат!
33 Чюнки сютни атлагъанда ягъ ола,
бурунгъа яндыргъанда къан чыкъа,
гъазап къозгъагъанында къавгъа чыкъа.

¹ Массанынъ падишасы Лемуэлнинъ сѣзлери, онъа анасы берген огютлер.

² «Не, огълум? Не, кърным огълу?
Не, адакъларымнынъ огълу?»

³ Кучюнъни къадынларгъа берме,
падишаларны ольдюрген къадынларгъа
ёлларынъны ачма.

⁴ Падишаларгъа ярашмаз, эй, Лемуэл!
Шарап ичмек падишаларгъа ярашмаз!
Башлыкъларгъа да ички къыдырмакъ келишмез.

⁵ Ёкъса ичип-саргъушланып,
олар къанунны унутырлар да,
эписи ёкъсулларнынъ акъларыны ашарлар.

⁶ Ичкини харап оляяткъан адамгъа беринъиз,
шарапны — юреги агълагъангъа.

⁷ Ичсин де, фукъарелигини унутсын,
чеккен азабы да акъылына кельмесин.

⁸ Айтып оламагъан адамны
ве эписи бичарелерни кърчаламакъ ичюн сен айт!

⁹ Акъикъатны кърорумакъ
ве заваллынен фукъаренинъ акъларыны
кърчаламакъ ичюн айт!»

ИКМЕТЛИ СЁЗЛЕР

- 10 Яхшы апайны ким тапып олур?
Онынъ фияты кыйметли ташлардан
чокъ паалыдыр.
- 11 Акъайы онъа чокъ ишана,
онен берабер о, кыйтыкъны билъмез.
- 12 Омюрбилля шу апай акъайына
яманлыкънен дегиль де,
яхшылыкънен кыйтара.
- 13 Юнь ве кетен тапып,
оларны кьолларынен усталыкънен ишлей.
- 14 О, базиргянларнынъ гемилери киби,
озь ашыны узакътан кетире.
- 15 Танъ атмагъанындан эвель тура,
эвдекилерине аш азырлай,
хызметчи кыйзларына да буйрукълар бере.
- 16 Тарланы алмагъа тюшюнуп, оны сатын ала,
озь эллеринен ишлеп-къазанып чаресини тапып,
юзюм багъыны осьтюре.
- 17 Онынъ аякълары кьудретлидир,
къоллары да кучьке толудыр.
- 18 Иши яхшы келир кетиргенини корер де,
чырагъыны геджеде сёндюрмез.
- 19 Кьолларынен орекени тутар,
пармакълары да урчукъны йибермез.
- 20 Заваллы ичюн эли ачыкъ,
фукъареге де кьол узатыр.
- 21 Кыйш сувугъында
о, эвдекилери ичюн кьоркъмаз,
чюнки эписининъ эки кьат урбасы бардыр.
- 22 О, тешек устюне орютюлер токъуй,

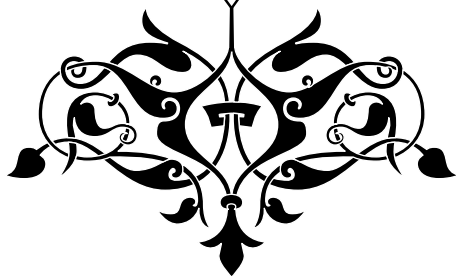

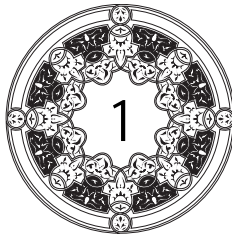

СУЛЕЙМАННЫНЪ ИКМЕТИ

- озю исе индже ишленген кетенден
ве мор юньден урбалар кийип юре.
- 23 Шеэрнинъ араба къапусы янында отургъан
топракънынъ акъсакъаллары арасында
онынъ акъайы белли адамдыр.
- 24 О, кетен урбалар япып сатар,
Ханаан базиргянларына да къушакълар ясар.
- 25 Кучь ве шерев — онынъ урбасыдыр,
келеджекке де къуванчнен бакъар.
- 26 Онынъ айткъан лафы икметлидир,
огреткенлери де ишанчлы.
- 27 О, эв халкъынынъ ишини козетир,
тенбеллик де не олгъаныны бильмез.
- 28 Балалары онынъ огюнде турып, оны шуретлер,
акъайы да даима оны макътар:
- 29 «Яхшы апай чокъ,
лякин санъа еткен ёкъ!»
- 30 Гузеллик яланджыдыр,
дюльберлик де боштыр,
лякин РАББИден къоркъкъан апай
макътавгъа ляйыкътыр!
- 31 Онынъ акъкъыны бер онъа,
шеэрнинъ араба къапусы янында
онынъ ишлери оны макътасын.

Желлаан
Баумь

¹ Мына Джемаат Башынынъ сёзлери. О, Давутнынъ огъ-
лу олып, Ерусалим шеэринде падишалыкъ япа эди.

² — Бош, бош, эр шей бошуна, —
деди Джемаат Башы.

³ Ер юзюнде япкъан ишлеринден адамгъа не файда?

⁴ Несиллер келир, несиллер кечер,
дюнья исе эбедий турар.

⁵ Кунеш догъар, кунеш къавушыр,
къавушкъан сонъ догъаджакъ ерине ашыкъар.

⁶ Ель дженюпке уфюрип, шимальге айланыр.
Ель айланыр-айланыр ве озъ ёлуна къайтыр.

⁷ Эписи дерьялар денъизге акъар,
денъиз исе толып-ташмаз.
Сонъ дерьялар, акъмакъ ичюн,
кене ирмакъларына къайтыр.

⁸ Эр бир шей ёрулта;
адам эр шейни анълатып оламаз.
Козъ бакъып тоймаз,
къулакъ эшитип толмаз.

⁹ Эвель не олгъан олса, кене о олур,
эвель не япылгъан олса, кене о япылыр.
Ер юзюнде ич бир янъылыкъ ёкъ.

¹⁰ Базыда: «Бакъ, бу янъылыкътыр!» — деп,
бир де бир шей акъкъында айталар.

СУЛЕЙМАННЫНЪ ИКМЕТИ

Амма бу да бизден эвель,
кечкен асырларда олгъан эди.

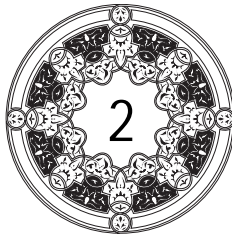
¹¹ Эвель олып кечкен кимсенинъ акъылында ёкъ,
илериде оладжагъы да бизден сонъ
кельгенлернинъ акъылларында къалмаз.

¹² Мен Джемаат Башы, Ерусалимде Исраильнинъ падишасы эдим. ¹³ Кок тюбюнде бутюн олгъан шейлерни икмет иле огренип анъламакъ ичюн бутюн юрегимнен янаштым. Бу, Алла инсан огъуларына огърашмакъ ичюн берген иш къыйындыр. ¹⁴ Ер юзюнде олгъан эписи ишлерни мен тюшюнип коръдим, эписи бошуна ве ель къувалавдыр!

¹⁵ Къыйышны догъуртмагъа,
олмагъан шейни де саймагъа чаре олмаз.

¹⁶ Мен бойле тюшюндим: «Мына мен улу олдым ве Ерусалимде менден эвель олгъан эписи падишалардан зияде икметке саип олдым. Акъылым чокъ икмет ве бильгиге толды». ¹⁷ Икметни ве акъылсызлыкънен ахмакълыкъны анъламакъ ичюн бутюн юрегимнен ынтылдым — бу да ель къувалав олгъаныны анъладым.

¹⁸ Чюнки чокъ икмет чокъ къасевет догъурыр,
бильги арттыргъан кедер де арттырыр.

¹ Озь-озюме: «Къана, мен озюмни бахт ве шеньликнен сынап бакъайым», — дедим. Амма бу да бош иш олгъаныны анъладым. ² Бош кулькю акъкъында: «Ахмакълыкъ», шеньлик акъкъында: «Ондан не файда?» — айттым. ³ Беденимни шарапнен сынап бакъмакъ къарарына кельдим. Эм де, инсан огъулары ичюн нелер яхшы ве бу дюньядаки яшайышларнынъ саювлы кунълери девамында олар нелер япмакъ кереклигини бильмек ичюн, юрегим икметли къальп, ахмакълыкъкъа урулмагъа ниетлендим.

⁴ Буюк ишлер яптым мен: озюме эвлер къурдым, юзюм багъларыны сачтым. ⁵ Озюме багъчаларны ве паркларны асрадым, анда чешит тюрлю мейва тереклерини осьтюрдим. ⁶ Оськен терекликлерни сувармакъ ичюн озюме хавузлар яптым. ⁷ Озюме къуларны ве къыз къуларны алдым, эвимде догъгъан къуларым да бар эди. Меним туварларым ве къой-эчкилерим Ерусалимде менден эвель эписи яшагъанларнынъ айванларындан зияде эди. ⁸ Озюме кумюш, алтын ве виляетлердеки падишаларнынъ къыйметли шейлерини топладым. Озюме йырджыларны ве йырджы къызларны, ве инсан огъуларына зевкъ берген гузель харем алдым. ⁹ Мен пек улу ве Ерусалимде менден эвель олгъан эписи яшагъанлардан зенгин олдым. Икметим де меннен эди.

¹⁰ Козьлерим не истесе, оны ала эдим,
юрегиме де ич бир шеньликте ред этмей эдим,
юрегим эписи япкъан ишлериме къувана эди,

СУЛЕЙМАННЫНЪ ИКМЕТИ

- бу, эписи ишлеримден олгъан къысметим эди.
- 11 Мен, къолларым япкъан ишлеримнинъ эписине,
бу ишлери япкъанымда эткен заметиме
айланып бакътым:
Иште, эписи бошуна ве ель къувалавдыр,
ер юзюнде олардан да бир файда ёкъ.
- 12 Сонъ мен икмет, акъылысызлыкъ ве ахмакълыкъкъа
айланып бакътым.
Чюнки падишалыкъкъа янъы отургъан адам
энди япылгъанындан арткъач не япып олур?
- 13 Къаранлыкътан ярыкъ хайырлы олгъаны киби,
мен ахмакълыкътан икмет хайырлы олгъаныны
коръдим.
- 14 Икметли къайда кеткенини корер,
ахмакъ исе къаранлыкъта къармаланыр.
Амма мен эр кеснинъ сонъу бир олгъаныны
анъладым.
- 15 «Ахмакънынъ башына кельген,
меним де башыма келеджек, — дедим озъ-озюме.
— Ойле олса, о къадар икметли олгъанымдан не
файда?»
«Бу да бошуна», — деп тюшюндим.
- 16 Чюнки икметли де, ахмакъ киби,
эбедиен кимсенинъ акъылында къалмайджакъ.
Келеджекте эр шей унутылыр.
Языкъ ки, икметли де, ахмакъ киби оле!
- 17 Бойлеликнен, яшайышны кореджек козюм
къалмады,

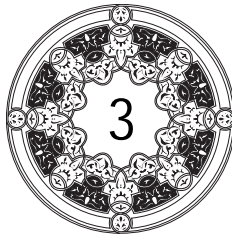

ДЖЕМААТ БАШЫ

чюнки ер юзюнде япылгъан ишлер
мангъа файдасыз корюнди.
Эр шей бошуна ве ель къувалавдыр.

¹⁸ Эткен заметимни де кореджек козюм олмады, чюнки оны менден сонъ келеджек адамгъа къалдырмакъ кереким.
¹⁹ О адам икметли, я да ахмакъ оладжагъыны ким биле?
Мен замет эткен ве ер юзюнде озюмни икметли косътерген заметимнен о къулладжакъ. Бу да бошуна. ²⁰ Сонъ ер юзюнде эткен заметимден умютим кесильди. ²¹ Чюнки бир адам икмет иле, бильги ве мувафакъиетнен замет этип, озь къазангъанларыны асыл замет этмеген адамгъа бермеге борджлу. Бу да бош шей ве буюк адалетсизликтир. ²² Ер юзюндеки заметинден ве юрегининъ къайгъысындан адамгъа не къаладжакъ?
²³ Онынъ эписи кунълери — кедер, замети де — къасеветтир, геджеси биле онынъ юреги раатлыкъ бильмей. Бу да бошуна!

²⁴ Ашап-ичмектен ве эткен заметинден зевкъ алмакътан ич бир шей адамгъа яхшы дегиль. Бу да, корьгениме коре, Алладандыр!
²⁵ Онсыз ким ашап олур я да зевкъ алып олур?
²⁶ Чюнки Алла, Онынъ козюнде яхшы олгъан адамгъа икмет, бильги ве къуванч бере. Гунахкяргъа исе, сонъундан Алланынъ огюнде яхшы олгъан адамгъа къалдырсын деп, топлап-джыймакъ къасеветини бере. Бу да бошуна ве ель къувалавдыр!

¹ Эр шейнинъ озь вакъты-саати бар, ер юзюнде эр бир ишнинъ заманы келир:

- ² догъмакъ вакъты ве ольмек вакъты;
сачмакъ вакъты ве сачылгъан шейни
чыкъармакъ вакъты;
- ³ ольдюрмек вакъты ве тедавийлемек вакъты;
йыкъмакъ вакъты ве къурмакъ вакъты;
- ⁴ агъламакъ вакъты ве кульмек вакъты;
матем тутмакъ вакъты ве ойнамакъ вакъты;
- ⁵ ташларны дагъытмакъ вакъты
ве оларны джыймакъ вакъты;
къучакъламакъ вакъты
ве къучакъламакътан къачынмакъ вакъты;
- ⁶ къыдырмакъ вакъты ве джоймакъ вакъты;
сакъламакъ вакъты ве ташламакъ вакъты;
- ⁷ йыртмакъ вакъты ве тикмек вакъты;
сусып отурмакъ вакъты ве айтмакъ вакъты;
- ⁸ севмек вакъты ве нефретленмек вакъты;
дженк вакъты ве барышыкъ вакъты.

⁹ Чалышкъан адамгъа эткен заметинден не файда? ¹⁰ Мен, Алла адамларгъа огърашмакъ ичюн берген ишни корьдим.
¹¹ Алла яраткъан эр бир шей озь вакътында гузельдир. О, адамларнынъ юреклерине эбедийлик къойды, лякин башындан сонъунадже Онынъ ишлерине адамнынъ акъылы етмез.

ДЖЕМААТ БАШЫ

¹² Яшайышларында шенъленмектен ве яхшылыкъ япмакътан гъайры адамлар ичюн яхшы шей олмагъаныны анъладым.

¹³ Эгер адам ашап-ичсе ве эр бир эткен заметинде яхшылыкъ коръсе, бу — Алладан бахшыштыр. ¹⁴ Алланынъ бутюн япкъанлары эбедий оладжагъыны да анъладым: онъа бир шей къошмагъа я да алып ташламагъа чаре ёкъ. Адамлар Алладан къоркъсунлар деп, О, бойле иш япа.

¹⁵ Эвель не олгъан олса, шимди де о, оладжакъ, илериде не оладжакъ олса, о, энди олгъан эди, ве Алла кечмишни къайтарыр.

¹⁶ Даа ер юзюнде мен адалет ерине акъсызлыкъ, ве инсафлыкъ ерине акъсызлыкъ коръдим.

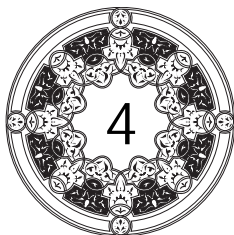
¹⁷ «Инсафлы да, инсафсыз да Алланынъ огюнде джевап береджек, — деп тюшондим.
— Чюнки эр ишнинъ озъ вакъты-саати бар ве эр бир ишнинъ бакъыладжакъ вакъты бар».

¹⁸ «Инсан огъулары акъкъында исе, Алла оларны сынасын да, олар айван олгъанларыны анъласынлар», — деп тюшондим. ¹⁹ Чюнки инсан огъуларынынъ башына кельгени, айванларнынъ да башына келир. Оларнынъ сонъу бир. Бири насыл ольсе, башкъасы да ойле оле. Нефес алгъанлары да бир. Адамнынъ айван огюнде бир устюнлиги ёкъ. Чюнки эр шей бош! ²⁰ Эписи, бир ерге кете: эр бир шей топракътан кельген, топракъкъа да айланаджакъ. ²¹ Инсан огъуларынынъ руху тёпеге котерильгенини, айванларнынъ руху исе ашагъы тюшкенини ким бильсин?»

СУЛЕЙМАННЫҢ ИКМЕТИ

²² Бойлеликнен, мен, адам ичюн озь япкъан ишлеринден зевкъ сюрмектен гъайры яхшы шей олмагъаныны анъладым. Бу онынъ къысметидир, чюнки ондан сонъ не оладжагъыны онъа ким косьтерип олур?

¹ Сонъ мен ер юзюнде чешит тюрлю зулумлыкъларны корьдим.

Мазлумларнынъ тѣккен козьяшларыны
ве оларгъа кимсе теселли бермейджегини корьдим.
Кучь зулум эткенлернинъ къолунда,
теселли береджек исе ёкъ.

² Сонъ мен ольгенлернинъ сагъ олгъанлардан
бахтлы олгъаныны билъдим.

³ Амма оларгъа коре даа дюньягъа
асыл кельмегенининъ,
ер юзюндеки яман ишлерни
даа корьмегенининъ алы яхшыдыр.

⁴ Сонъ мен корьдим ки, эр бир замет ве эр бир уста ишнинъ янын-
да пахыллыкъ пейда ола. Бу да бошуна ве ель къувалавдыр.

⁵ Ахмакъ къол къавуштырып отура
ве озь башыны ашай.

⁶ Раатлыкъта къазанылгъан бир авуч,
замет этип ель къувалап,
къазанылгъан къошавучтан хайырлыдыр.

⁷ Ер юзюнде олгъан даа бир бош шейни корьдим:

⁸ Янгъгъыз бир адам бар эди,
янында не огълу бар эди, не агъа-къардашы.

СУЛЕЙМАННЫҢ ИКМЕТИ

Заметине сонгу олмагъан,
зенгинлигине исе козю ич бир вакъыт тоймай эди.
«Мен ким ичюн замет этем,
джанымны яхшылыкътан марум этем?»
Бу да — бош шей ве фена иштир.

- ⁹ Бир адамгъа коре эки адамгъа яхшыдыр,
чюнки оларнынъ заметлери ичюн
яхшы мукъфат аладжакълар.
- ¹⁰ Бири йыкъылса, башкъасы достуна ярдым этер.
Амма бири йыкъылса,
оны котермеге кимсе олмагъанынынъ алы — фенадыр.
- ¹¹ Эки адам ятса, бири-бирини къыздырыр,
янгъыз яткъан исе насыл этип къызынсын?
- ¹² Эгер бирев бирине къаршы котерильсе,
экиси онъа къаршы чыккып олурлар,
ве учь къатлы йип къолайлыкънен узульмез.

¹³ Ёкъсул, амма акъыллы огълан, къарт ве акъылы етмеген,
огютке къулакъ асмагъан падишадан яхшыдыр. ¹⁴ Чюнки онынъ
падишалыгъында ёкъсул догъгъан огълан, зиндандан чыккып
падишалыккъа юкселе. ¹⁵ Мен корьдим ки, ер юзюнде эписи
яшагъанлар, падишанынъ ерине отургъан огъланнынъ янына
турдылар. ¹⁶ Халкъны ве эвель яшагъанларны саймагъа чаре
ёкъ эди, амма артындан кельген несилер оларнен разы олмаз,
чюнки бу да — бошуна ве ель къувалавдыр.

¹⁷ Алланынъ эвине кеткенинде аягъынъа мукъайт ол.
Динглемек ичюн якъынлаш, ахмакънынъ къурбаныны кетир-
мек ичюн якъынлашма. Олар яманлыкъ япсалар да, бунъа
акъыллары етмей.

- ¹ Бир шей айтмагъа ашыкъма,
Алланынъ огюне бир шей кетирмеге чапма.
Чюнки Алла кокте, сен исе ердесинъ.
Шунынъ ичюн чокъ лаф этме.
- ² Чокъ къасевет олгъан ерде тюшлер келе.
Чокъ лаф да бойле этип ахмакълыкъ догъура.

³ Аллагъа адакъ бергенинънен, оны беджермеге ашыкъ.
О, ахмакълардан разы олмай. Берген адагъынъны беджер!
⁴ Адакъ берип де, оны беджермемектен, адакъ бермемек
яхшыдыр. ⁵ Башынъга гуна тюшюрмесин деп, тилинъни тут,
мелекнинъ огюнде де: «Мен янъылдым», — деме. Алла яп-
къан ишлеринъни дарма-дагъын этмесин деп, лафынънен
Оны гъазапландырма. ⁶ Чокъ лафта да, чокъ тюшлерде
де — бошлукъ. Сен исе Алладан къоркъ!

⁷ Эгер сен ёкъсулны хорлагъанларыны я да бир де бир
ерде адалетнен акъикъятны бозгъанларыны коръсенъ, бу-
нъа шашма, чюнки бир башлыкънынъ устюнден башкъа
башлыкъ бар, экисинден юкъары исе даа башкъасы бар.
⁸ Топракъ эр бир адамгъа файда кетире, тарлалар падишагъа
биле хызмет этелер.

- ⁹ Параны севген адам парагъа тоймаз,
зенгинликни севген де къазанчынъдан разы олмаз.
Бу да бошуна!

СУЛЕЙМАННЫНЪ ИКМЕТИ

10 Яхшы маллар арткъан сайын,
оларны къулангъанлар да арта.
Лякин оларгъа козьлеринен бакъмакътан гъайры,
онынъ сабысына не хайыр?

11 Азмы-чокъмы ашагъанына бакъмадан,
чалышкъан адамнынъ юкъусы татлы,
зенгиннинъ байлыгъы исе онъа юкьу бермей.

12 Мен ер юзюнде бир аджджы беля корьдим:

Адамнынъ топлагъан байлыгъы онъа зарар кетире.

13 Бу байлыкъ огъурсызлыкътан гъайып ола.

О, догъгъан огълуна бир шей къалдырып оламай.

14 Анасындан насыл догъгъан олса,

адам ойле де кетер.

Заметинден янына бир шей алып кетмез.

15 Бу буюк белядыр:

Адам насыл кельген олса, ойле де кетеджек.

Бошуна чалышкъанындан онъа не файда?

16 О исе, бутюн кунълери девамында

къаранлыкъта ашагъан,

башына баягъы кедер, сыкъынты ве гъазаплар

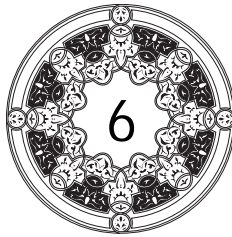
тюшкен.

17 Мен даа буны корьдим: адамгъа ашап-ичмеге ве Алла берген бутюн омрю девамында ер юзюнде эткен заметлеринден разы олмагъа — хош ве яхшыдыр, чюнки будыр онынъ къысмети. 18 Эгер Алла адамгъа мал-мулк ве байлыкъ

ДЖЕМААТ БАШЫ

берип, оларнен файдаланмагъа, озь пайыны алмагъа, эм де эткен заметлеринден зевкъ алмагъа имкян берсе, бу — Алладан бахшыштыр. ¹⁹ Адам яшайышнынъ кунълери акъкъында тюшюнджеге далмаз, чюнки Алла онынъ юрегине къуванч ёллай.

¹ Ер юзюнде даа бир феналыкъ корьдим. О, адамлар арасында сыкъ ола. ² Алла адамгъа эм байлыкъ, эм мал-мулк, эм шурет бере, джаны ичюн эр бир истегинде бир аджет ёкъ. Амма бунунъ эписинен Алла онъа къуланмагъа имкян бермей, ве эписи ят адамгъа къала. Бу — бош шей ве адджы бир белядыр!

³ Биревнинъ юз баласы биле олып, узакъ омюр яшаса да, яшайышынынъ кунълери пек чокъ олса да, джаны исе яхшы шейлеринден зевкъ алмагъан ве дженазеси де олмагъан олса, мен бойле айтар эдим: «Къадыннынъ вакътындан эвель олю догъгъан баласы ондан бахтлыдыр». ⁴ Чюнки о ботен келип, къаранлыкъкъа кетти, онынъ адыны да къаранлыкъ къаплады. ⁵ О кунешни корьмеген, ич бир шейни бильмеген олса да, о, бойле адамгъа коре чокъ раатлыкъ корер. ⁶ Бу адам исе эки кере бинъ йыл яшап да, яхшы шейлеринден зевкъ алмагъан олса биле, эписи бир! Олар экиси де бир ерге кетеджеклер!

⁷ Адамнынъ эписи заметлери
тамакъ токълугъы ичюн,
онынъ истеги исе токъ олмаз.

⁸ Икметлининъ ахмакътан устюнлиги неде?
Ёкъсулгъа да яшайышта не япмагъа кереклигини
бильгенинден не файда?

⁹ Козъ корьгени, джан истегенинден яхшыдыр.
Бу да бошуна ве ель къувалавдыр.

ДЖЕМААТ БАШЫ

¹⁰ Дюнъяда не олса, онынъ энди ады бар,
адамнынъ да не олгъаны белли.

О, озюнден кучлю олгъангъа къаршы чыкъмаз.

¹¹ Чокъ сёз буюк бошлукъ догъура.

Адам ичюн бундан не файда?

¹² Чюнки адам ичюн яшайышында, къаралты киби кечирген бош яшайышынынъ саювлы кунълеринде не яхшы олгъаныны ким билсин? Эм де адамгъа, ондан сонъ ер юзюнде не оладжагъыны ким айтып олур?

- ¹ Яхшы нам гузель мистен яхшыдыр.
Олюм куню де догъгъан куньден яхшыдыр.
- ² Матем эвине бармакъ
шенълик олгъан эвге бармакътан яхшыдыр,
чюнки эр бир адамнынъ сонъу будыр.
Сагъ олгъанлар шуны акъылларында тутсун.
- ³ Кедер кулькюден яхшыдыр,
бет-сымадаки гъам юрек ичюн яхшы.
- ⁴ Икметлининъ юреги — матем эвинде,
ахмакънынъ юреги исе — шенълик эвиндедир.
- ⁵ Икметли адамнынъ тенбиесини динълемек
ахмакъларнынъ тюркюлерини динълемектен
яхшыдыр.
- ⁶ Чюнки ахмакъларнынъ кулькюси,
къазан тюбюндеки чалы-чырпынынъ
чытырдысы кибидир.
Бу да бошуна!
- ⁷ Башкъаларынынъ джанларыны агъыртып,
икметли адам ахмакъкъа айланыр,
къапарлар да юрекни бозар.
- ⁸ Ишнинъ сонъу онынъ башындан яхшыдыр,
ве сабырлы рух къопай рухтан яхшыдыр.
- ⁹ Рухунъ къызма табан олмасын,
чюнки гъазап ахмакънынъ юрегинде яшай.

ДЖЕМААТ БАШЫ

- 10 «Эвельки куньлер бугунькилеринден
не ичюн яхшы олгъанлар?» — деп сорама.
Бойле суаль бермеге икметлиге лыйкъ дегиль.
- 11 Мираснен икмет яхшыдыр,
кунешни корьгенлер ичюн о файдалы.
- 12 Икмет пара киби кьорчалай,
икмет онъа саип олгъанынынъ яшайышыны
сакълай,
ве бундадыр бильгининъ устюнлиги.
- 13 Алла япкъан ишлерине бакъ:
Онынъ бир шейни къыйыш яраткъаныны
ким догъурлап олур?
- 14 Яхшы куньлеринъде бахтлы ол,
яман куньлеринъде исе буны тюшюн:
эм яхшы, эм яман куньлерни Алла яраткъан,
адам онынъ артындан не оладжагъыны бильмез.
- 15 Бош куньлеримде тюрю шейлерни корьдим:
инсафлы озь инсафлыгъында гъайып ола,
инсафсыз исе озь инсафсызлыгъында
узакъ омюр яшай.
- 16 Не зияде инсафлы, не де зияде икметли ол,
не ичюн озюнъни ёкъ этесинъ?
- 17 Пек яман олма, ахмакълыкъкъа да урулма,
вакъытсыз ольмек санъа керекми?
- 18 Биринджи огютни алып тут,
экинджисини де кьолунъдан йиберме.
Алладан кьорккъан адам экисини де тутар.

СУЛЕЙМАННЫҢ ИКМЕТИ

- 19 Икмет икметли адамгъа
шеэрнинъ он акимдарындан чокъ кучъ берир.
- 20 Дюнъяда тек яхшылыкъ япкъан
ве асыл гуна къазанмагъан инсафлы адам ёкъ.
- 21 Эр бир айтылгъан сёзге къулакъ асма.
Ёкъса къулунъ сени яманлагъаныны
эшитеджексинъ.
- 22 Чюнки сен де юрегингде
башкъаларыны чокъ яманлагъанынъны билесинъ.
- 23 Эр шейни икметнен сынадым,
озюм икметли олмакъ къарарына кельдим,
лякин икмет менден узакъ олды.
- 24 Кечмиш узакътыр ве теренден-терендир,
оны ким анълап олур?
- 25 Икмет ве шейлернинъ манасыны тапмакъ,
бильмек ве огренмек,
яманлыкъ, ахмакълыкъ ве джаилликни
анъламакъ ичюн юрегимнен берильдим.
- 26 Мен буны таптым:
Авджынынъ тузагъына ошагъан къадын
олюмден адджыдыр.
Юреги — авджынынъ къапкъаныдыр,
къоллары — зынджырлардыр.
Алланынъ огюнде догъру яшагъан
ондан къуртулыр,
гунахкяр исе онынъ къолуна тутулыр.

ДЖЕМААТ БАШЫ

27 Джемаат Башы деди ки:

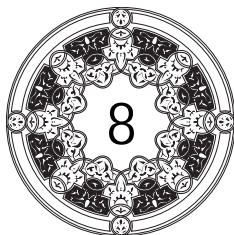
«Сынай-сынай, шейлернинъ манасыны кыдырып,
мен буларны таптым.

28 Джаным кыдырып тапалмагъан шейлер булардыр:

Бинъде бир инсафлы акъай таптым,
бир инсафлы апай исе тапалмадым.

29 Ялынъыз бир шейни анъладым мен:

Алла эписи адамларны догъру оларакъ яраткъан,
амма олар чокъ шейлер кыдырып башладылар».

¹ Икметли адам ким экен?

Шейлернинъ маналарыны ким аңлатып олур?
Икмет адамнынъ юзюни ачар,
бет-сымасынынъ сертлигини йымшатыр.

² Падишанынъ сёзлерини ве Алланынъ огюнде берген
антынъны тут. ³ Падишанынъ огюнден кетмеге ашыкъма
ве яман ишке къошулма, чюнки падиша озъ истеклерининъ
эписини япып олур. ⁴ Падишанынъ сёзюнде кучъ бар, онъа:
«Недир сенинъ япкъанынъ?» — деп, ким айтып олур?
⁵ Онынъ эмирлерини беджерген бир беля корьмез, икметли
адам онынъ вакътыны ве ёлуны билир.

⁶ Эр шейнинъ озъ вакъты-саати бар,
адамлар ичюн исе бу пек агъыр шейдир.

⁷ Кимсе келеджегини бильмез,
ким кимге келеджегини бильдирип олур?

⁸ Кимсенинъ елни бойсундырмагъа
къувети ёкъ*,
Олюм куню де онъа къатланмаз.
Аскерни дженк вакътында йибермезлер,
яманлыкъ да яман япкъанларны йибермез.

* 8.8 Я да «Кимсенинъ джаныны бойсундырмагъа къувети ёкъ».

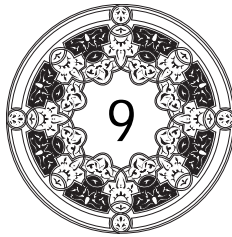
ДЖЕМААТ БАШЫ

⁹ Мен бунынъ эписини корьдим, ер юзюнде бутюн япылгъан шейлерни тюшонип башладым. Базыда адам башкъа адамнынъ устюнден башлыкъ этип онъа зарар кетирир. ¹⁰ Мен яман олгъанларны дефн эткенлерини корьдим. Олар азиз ерге келип къайткъан эди, ве шу шейни корьген шеэрде унутылгъан эди. Бу да бош.

¹¹ Яман ишлер тез суд этильмез. Бунынъ ичюн инсан огъуллари яманлыкъ япмагъа къоркъмаз. ¹² Яман адам юз кере яманлыкъ япа да, узакъ омюр яшай. Амма мен билем ки, Алладан къоркъкъан адамларгъа яхшы олур, чюнки олар Ондан къоркъкъанлар. ¹³ Яман адамларгъа исе яхшы олмаз, ве оларнынъ кунълери узакъ талда киби олмаз, чюнки олар Алладан къоркъмаз.

¹⁴ Бойле бош шей де бар дюньяда: инсафлынынъ башына инсафсызнынъ къазангъаны тюше, инсафсызгъа исе инсафлынынъ ишине лййкъ олгъаны тюше. Бу да бошуна. ¹⁵ Сонъ мен шеньликни макътадым, чюнки ер юзюнде адамлар ичюн ашап-ичип шеньленмектен яхшы шей ёкъ. Бу — Алла онъа ер юзюнде берген омрю девамында эткен заметлерининъ махсулыдыр.

¹⁶ Мен икметни анъламакъ ве ер юзюнде япылгъан ишлерни бакъмакъ ичюн бутюн юрегимнен янаштым. Шу ишлери ичюн адамларнынъ козюне гедже-куньдюз юкбу кирмез. ¹⁷ Сонъ мен Алланынъ эписи ишлерини анъладым: адамлар ер юзюнде япылгъан ишлернинъ манасыны анълап оламазлар. Адам шуны анъламагъа не къадар тырышса-тырышсын, манасыны тапмаз. Икметли адам биле: «Буны билем!» — десе де, эписи бир манасыны тапалмаз о.

¹ Буларнынъ эписини тюшюндим ве бойле нетиджеге кельдим: инсафлылар, икметлилер ве оларнынъ япкъан ишлери эписи Алланынъ къолундадыр. Оларны илериде севги я да нефрет беклегенини кимсе бильмез. ² Эр кеснинъ: инсафлынынъ ве инсафсызнынъ, яхшы, эял ве арам олгъаннынъ, къурбан чалгъан ве къурбан чалмагъаннынъ башына тюшеджеги бирдир.

Догъру яшагъангъа гунахкяр олгъангъа киби олуру.
Емин эткен ве еминден къоркъкъаннынъ
оладжагъы бир.

³ Эр кеснинъ сонъу бирдир. Бу — ер юзюнде япылгъан ишлерининъ эписинде яманлыкътыр. Шунунъ ичюн инсан огъууларынынъ юреклери омюр девамьнда яманлыкъ ве акъылсызлыкъкъа тола, ве сонъ олар олип кетелер. ⁴ Лякин сагъ олгъанларнынъ эписининъ умюти бар. Эбет, сагъ копекнинъ алы, ольген арсланнынъ алындан хайырлыдыр.

⁵ Сагъ олгъанлар оледжеклерини билелер,
ольгенлер исе бир шей бильмейлер,
олар бир даа мукяфатланмазлар,
чюнки олар эр кеснинъ акъылларындан чыкъып
кеттилер.

⁶ Севгилери, нефретлери,

ДЖЕМААТ БАШЫ

куньджюликлери чокътан гъайып олгъандыр.
Ер юзюнде япылгъанындан
оларнынъ пайы бир даа олмаз.

⁷ Бар, шеньликнен отъмегинъни ашап, къуванч иле шарабынъны ич. Алла ишлерингден энди разы олды. ⁸ Эр вакъыт беяз урбаларны кий, башынъа сюрткен зейтюн ягъынъ да эксильмесин. ⁹ Бутюн бош яшайышынънынъ девамында севимли апайынънен берабер зевкъ сюр. Ер юзюнде бутюн бош куньлерингде оны санъа Алла берди. Бу — ер юзюнде чеккен заметлерингнинъ ве яшайышынънынъ къысметидир. ¹⁰ Къолунгдан эписи кельгенлерингни бутюн кучь-къуветинге коре яп, чюнки сен кетеджек олюлернинъ дюньясында не иш, не макъсат, не бильги, не де икмет бар.

¹¹ Ер юзюнде мен даа бир шей корьдим:

Атиклер мувафакъиетли чапувны,
джесюрлер енъишни,
икметлилер отъмекни,
акъыллылар байлыкъны,
бильген адамлар яхшы мунасебетни
эр вакъыт къазанмай,
амма олар ичюн эр шейнинъ озь вакъты-саати
ве къысмети бар.

¹² Адам озь вакъты-саатини бильмез.

Балыкъ ольдюриджи авгъа,
къуш да тузакъкъа тюшкени дайын,
инсан огъулары да,

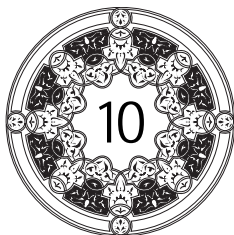
СУЛЕЙМАННЫНЪ ИКМЕТИ

фелякет вакъты апансыздан башларына тюшкенде, онынъ къолуна тюшелер.

¹³ Ер юзюнде даа башкъа икметни расткетирдим, эм де о манъа эмиетли корюнди. ¹⁴ Бир заманда сакинлери аз олгъан уфакъ бир шеэр бар эди. Кучьлю падиша келип, оны къамачавгъа алды ве буюк уджюм алетлерини къурды. ¹⁵ О шеэрде ёкъсул, амма икметли бир адам яшай эди. Озь икметлигинен о, шеэрни къуртарды. Лякин бу ёкъсулны кимсе анъмады. ¹⁶ Бунъа бойле айттым: «Икмет кучьтен яхшыдыр, лякин фукъаренинъ икметлигини ашалайлар, сёзлерине де къулакъ асмайлар».

¹⁷ Яваш айтылгъан икметлилернинъ сёзлери ахмакъларнынъ башлыгъы къычырувындан яхшы эшитилер.

¹⁸ Икмет дженк сияларындан яхшыдыр, амма бир гунахкяр чокъ яхшылыкъны ёкъ этер.

- ¹ Ольген чибинлер кыйметли майларнын мис
кюкюсыны агъыр кюкюгъа чевирир.
Бираз ахмакълыкъ да икмет ве шуретликтен
устюн келе.
- ² Акъыллынын юреги догърулыккъа ынтылыр,
ахмакълын юреги исе яманлыккъа.
- ³ Ахмакъ насыл ёлнен кетсе де, акъылы етмез,
озь ахмакълыгъыны эписине косътерир.
- ⁴ Башлыгъынъ сагъа къаршы гъазапланса,
ерингден кетме,
чюнки сувуккъанлыкъ буюк янълышларны
бастырыр.
- ⁵ Ер юзюнде бир даа яманлыкъны корьдим:
укюмдар япкъан янълышны.
- ⁶ Джаиллик юкъары котериле,
зенгинлер исе ашагъы отуралар.
- ⁷ Къулла ат аркъасында кеткенлерини,
мырзалар исе къулла киби,
джаяв кеткенлерини корьдим.
- ⁸ Чукъур къазгъан онъа тюшмек мумкюн,
диварны йыккъан адамны
йылан чакъмакъ мумкюн.
- ⁹ Ташлар ташыгъан адам
озюне зарар кетирмек мумкюн,

СУЛЕЙМАННЫҢ ИКМЕТИ

одун парлагъан адам да
телюкеге къалмакъ мумкюн.

¹⁰ Балтанынъ агъзы токъалланып да къайралмаса,
чалышмагъа зор олур,
лякин икмет буны догъурлап олур.

¹¹ Йылан ырымдан эвель чакъса,
ырымджынынъ файдасы олмаз.

¹² Икметли адамнынъ агъзындан
чыкъкъан сёзлери онъа мерамет кетирир,
ахмакънынъ сёзлери озь башыны ашар.

¹³ Агъзындан чыкъкъан сёзюнинъ башы —
ахмакълыкъ,
сонъу — яман акъылсызлыкъ,

¹⁴ ве ахмакъ чокъ лаф этер.

Кимсе келеджекте не оладжагъыны бильмез.
Ондан сонъ не оладжагъыны
онъа ким айтып олур?

¹⁵ Ахмакънынъ замети оны ёрулта,
чюнки о, шеэрге кеткен ёлны биле бильмез.

¹⁶ Эгер бир де бир мемлекетнинъ падишасы
яш огълан олса ве
мырзалары сабадан зияфет этселер,
шу мемлекетнинъ алы фена!

¹⁷ Падишасы асылзаде табакъасындан олгъан,

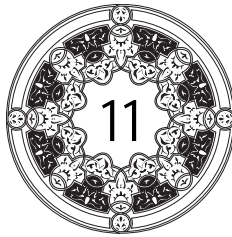
ДЖЕМААТ БАШЫ

мырзалары да, саргъуш олмакъ ичюн дегиль де,
такъатланмакъ ичюн вакътына ашаса,
не бахтлыдыр бу мемлекет!

18 Тенбелликтен таван асылып къалыр,
къол къавуштырып отурмакътан
эвнинъ дамы акъар.

19 Зияфет зевкъ ичюн япылыр,
шарап яшайышны шенъ этер,
акъча исе эписине джевап берир.

20 Падишаны ичинъден биле къаргъама,
яткъан оданъда биле байны къаргъама,
чюнки кокте учкъан къушлар
сёзюньни еткизмек мумкюн,
къанаты олгъан сою лафынъны айтып берир.

- ¹ Отъмегинъни сувгъа акъыз,
вакъыт кечкен сонъ, о, огюнъе чыкъар.
- ² Сенде олгъанындан еди,
атта секиз адамгъа пай айырып бер,
чюнки ер юзюнде насыл беля оладжагъындан
хаберинъ ёкъ.
- ³ Булутлар сувгъа толса,
ерге ягъмур ягъдырыр.
Терек истер дженюп, истер шимальге йыкътылыр,
йыкътылгъан еринде де къалыр.
- ⁴ Ельге бакъкъан сачмаз,
булуткъа бакъкъан ормаз.
- ⁵ Ельнинъ ёлларыны
ве агъыраякълынынъ къурсагъында
кемик къайдан пейда олгъаныны
бильмегенинъ дайын,
эр шейни яраткъан Алланынъ ишини де
анълап оламазсынъ.
- ⁶ Сабадан урлугъынъны сач,
акъшам да къол къавуштырып отурма,
чюнки насыл ишинъ берекетли оладжагъыны,
я экиси де яхшы берекет береджегинден
хаберинъ ёкъ.

ДЖЕМААТ БАШЫ

- ⁷ Ярыкъ — гузель,
кунеш тюбюнде яшамакъ да яхшы.
- ⁸ Эгер адам чокъ яшаса,
бутюн омюр девамында шенъленсин,
амма къара кунълерни унутмасын,
чюнки олар да чокъ олур.
Бутюн оладжакъ шей — боштыр.
- ⁹ Эй, огълан, яшлыгъынъда шенълен,
юрегинъ сени яшлыкъ кунълеринъде
къувандырсын,
юрегинъ истеген, козюнъ корьген ёлларнен юр,
лякин ахыр-сонъу Алланынъ огюнде
эр шей ичюн джевап береджегинъни биль.
- ¹⁰ Юрегинъни къасеветтен узакъ тут,
беденинъден яманлыкъны узакълаштыр,
чюнки балалыкъ ве яшлыкъ — боштыр.

- 1-2 Агъыр куньлер кельмезден,
«Оларда бир къуванч ёкъ», —
дейджек йыллар башынъа тюшмезден,
кунеш, ай, ярыкъ ве йылдызлар сёнмезден,
ягъмур артындан янъы булутлар кельмезден,
яшлыгъынъда Яратыджынъны акъылынъда тут.
- 3 Бир кунь эвни къаравуллагъанлар къалтырар,
кучлю акъайлар къатланыр,
ун чеккенлер токътар,
чюнки олар артыкъ аз къалыр,
пенджерере бакъкъанлар да агъыр кореджеклер.
- 4 Сокъакъкъа бакъкъан къапулар япыладжакъ,
дегирменнинъ сеси тынаджакъ.
Адам хораз къычыргъанда тураджакъ,
амма къушларнынъ тюркюлерини
эшитип оламайджакъ.
- 5 Тёпеликлерден къоркъаджакъ,
ёлнынъ дешетлеринден де къоркъар.
Бадем ачаджакъ,
чегертки агъырлашаджакъ,
истек де гъайып оладжакъ,
чюнки адам озь эбедий эвине кетеджек,
такъмакъчылар да сокъакъ бою юреджек.
- 6 Кумюш йип йыртылмаздан,
алтын савут патламаздан,

ДЖЕМААТ БАШЫ

чокъракъ башындаки бардакъ парланмаздан,
къуюнынъ макъарасы къырылмаздан,
Алланы унутма.

⁷ Сонъ тоз топракътан келип,
топракъкъа чевирилir,
джан исе оны берген Аллагъа къайтыр.

⁸ «Бош, бош! — деди Джемаат Башы. — Эр шей
бошуна!»

⁹ Джемаат Башы икметли олгъанындан гъайры, халкъкъа
бильги бере эди. О, эр шейни сынап огренди ве чокъ икметли
сёзлер къалдырды. ¹⁰ Джемаат Башы гузель сёзлерни тапма-
гъа тырышты ве акъикъат сёзлерини о догъру язып алды.

¹¹ Икметлининъ сёзлери — инелер ве къакъылгъан мыхлар
дайын, оларны топлагъанлар да — бир чобандандыр. ¹² Бун-
дан артыкъ олгъан шейлерден сакъын, огълум!

Чокъ китап язмакънынъ сонъу олмаз, чокъ окъумакъ
да — беден къыйнамакътыр.

¹³ Бутюн эшиткенлернинъ нетиджеси бойледир:
Алладан къоркъ ве эмирлерини тут.
Будыр адамнынъ боюн-борджу.

¹⁴ Чюнки яхшымы-яманмы, эр бир сырлы ишни,
эр бир япылгъан шейни Алла укюм этер.